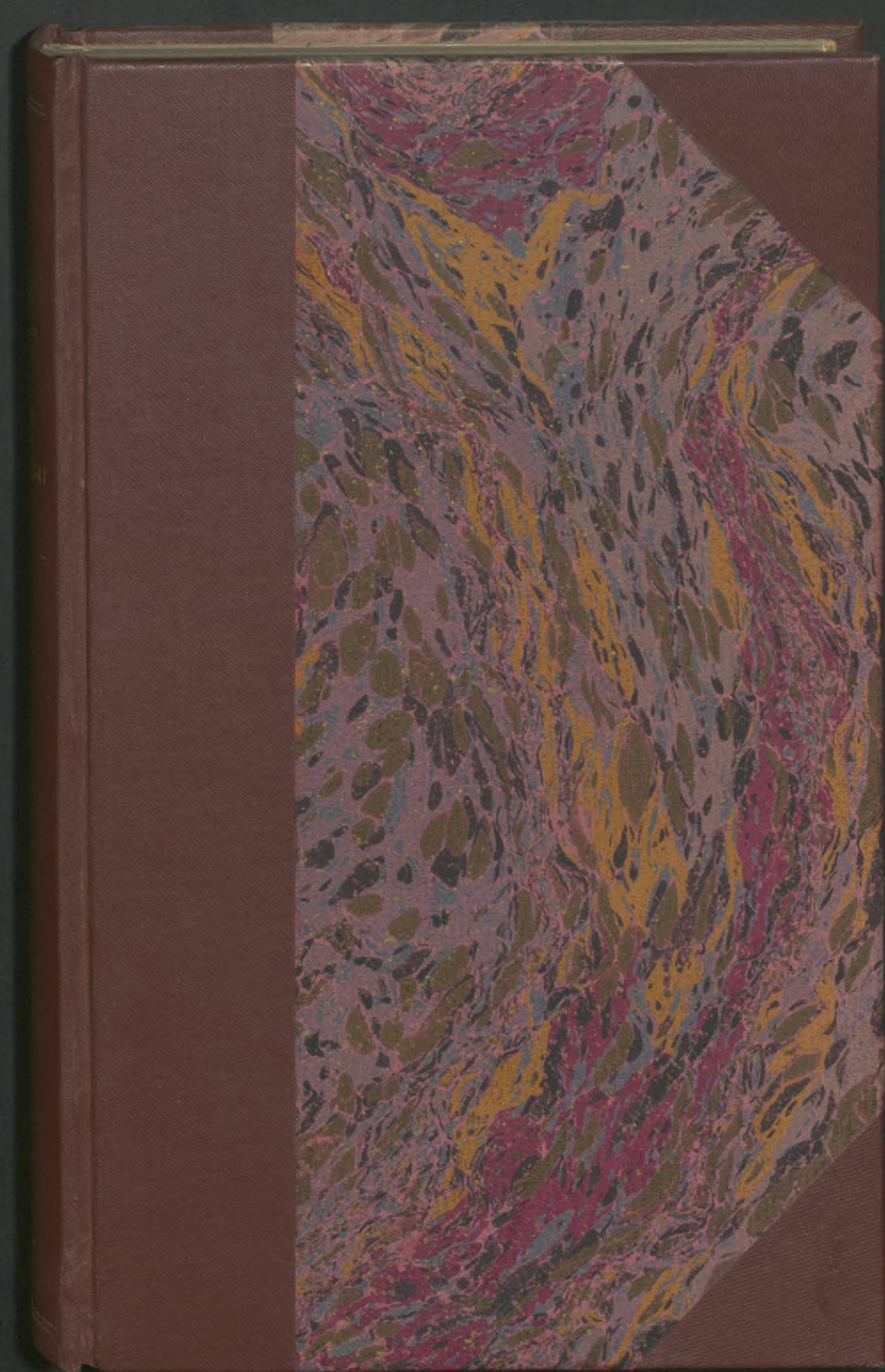

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

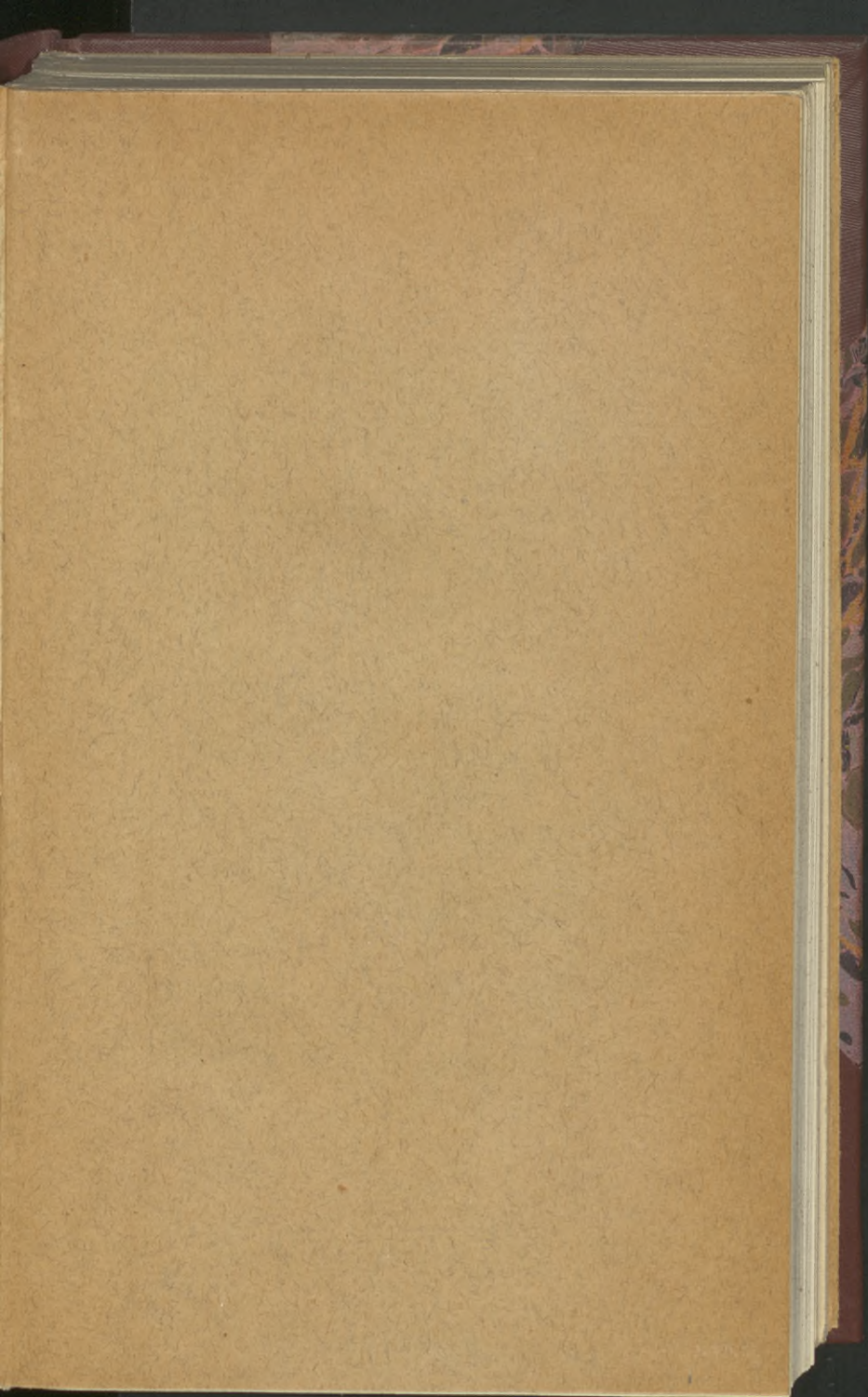

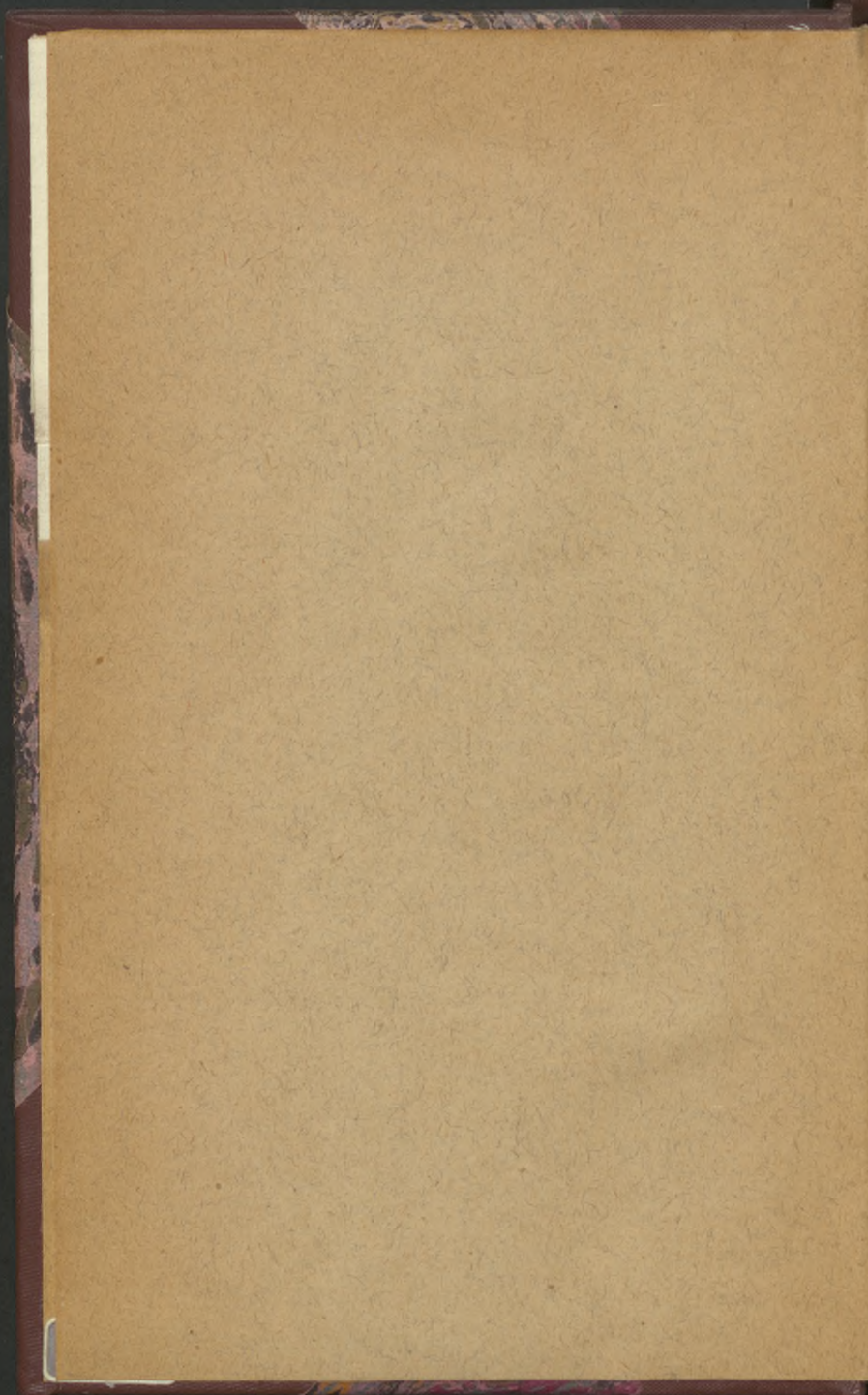
Allmänna Sektionen

Litt.

Sv.

JOHN JOHNSON
BOKBINDER
GÖTEBORG

Lit
Su.

T U R E J A N S O N

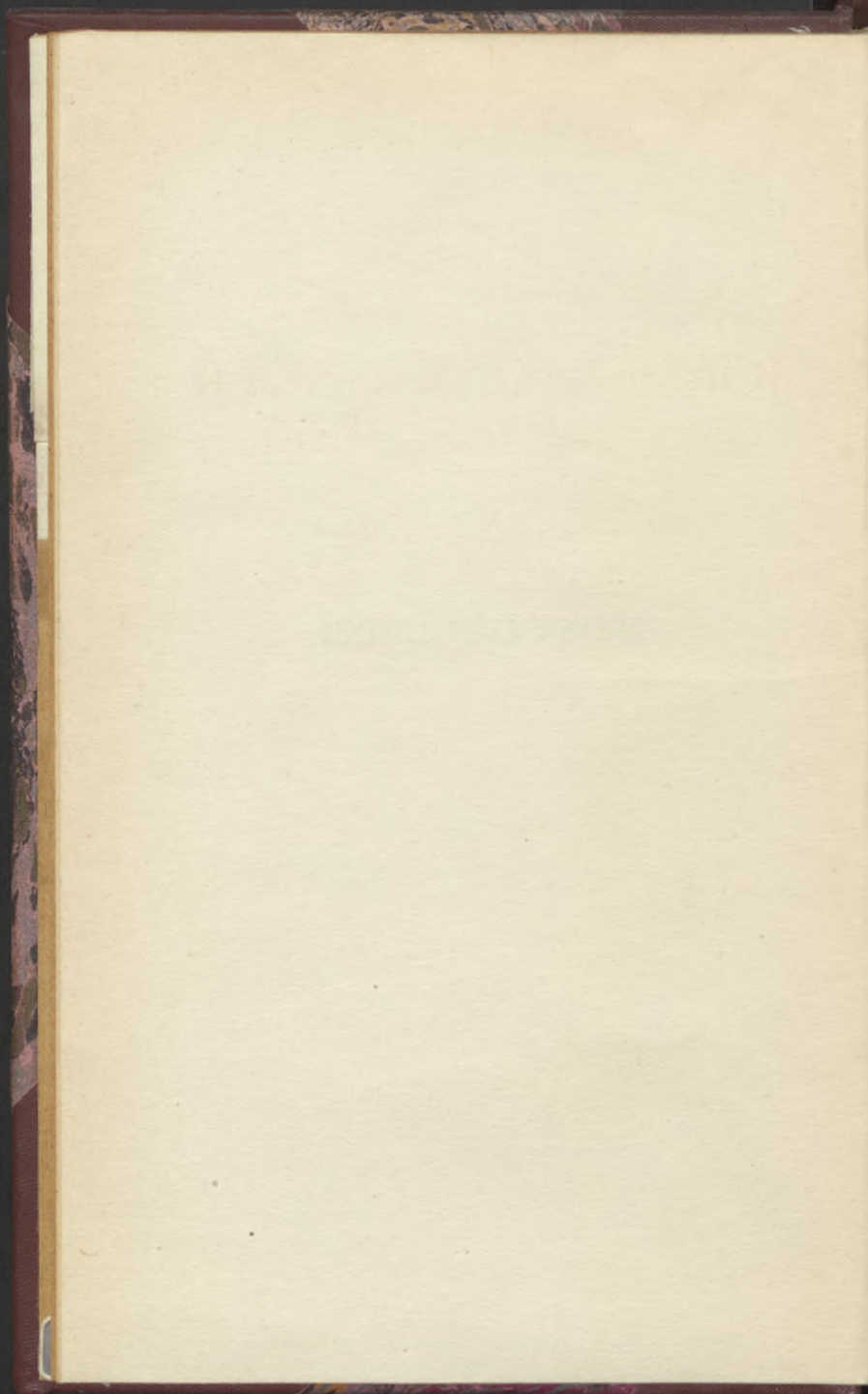
Jorden går
under

och
andra bagateller

HOLGER SCHILDT • HELSINGFORS

Fr. 29/183

JORDEN GÅR UNDER

TURE JANSON

JORDEN GÅR UNDER
OCH ANDRA BAGATELLER

HELSINGFORS
HOLGER SCHILDTS FÖRLAGSAKTIEBOLAG

HELSINGFORS 1923
HOLGER SCHILDTS TRYCKERI

JORDEN GÅR UNDER.

Rosorna blomma i England mitt i vintern — denna milda januarivinter — och sultanen överger sitt harem, nu skall jorden gå under! Detta med Englands rosor och Turkiets harem är nämligen någonting mer än vanligt oerhört, de båda företeelserna rubba livets lagar, var på sitt håll, de spränga traditionen, och nu måste det ske. Det är en spådom sedan sekler tillbaka. Mångahanda förebud skola ge sig tillkänna — sanna mina ord, snart skall man få bevittna att biljardbollarna börja rulla längs nya och oberäkneliga vägar, i ett sicksackmönster som gör den skickligaste kö förbryllad, man skall få bevittna att kakaduerna flyga bakåt, att

idegranarna stå på huvudet och famla med rötterna efter regnmolnen, att bankdirektörerna hoppa kråka runt, runt i sina expeditionssalar och att diktargården i Borgå blir färdig.

Ja, nu kan Hjalmar Procopé snart ta sin kappsäck i handen och tåga in i skaldehemmet, för äntligen har man installerat där den länge efterlängtade ångpannan; men det var någon som frågade om det inte var nog med diktarpannan. Nej, tiden fordrar en frustande dikt, frampresad under högtryck, glödande kol i hjärtat och väsande ånga i jättelungorna. Det skall stå som en sky ur skaldernas käftar med en liten säkerhetsventil i den expressionistiska baken.

Nu går jorden under, härliga tanke! Adjö med grevar och frimicklare, adjö med präster och fruntimmer, adjö med pianister och gynekologer! Skyskraporna ramla som korthus, miljonärerna springa i bara kalsongerna vanvettiga långs ga-

torna, dårarna tjuta, tiggarna löpa som sprinters på sina kryckor, riksdagsmännen storma Finlands Bank för att ta ut sitt sista arvode, poeterna stå med hängande, fradgande tungor och flämta efter nödrim, bankerna höja oavbrutet diskontot, livbolagen ha enorma nyanskaffningsresultat, konsthandlarna realisera rubb och stubb för spottstyvvar, judarna köpa, Åbo järn säljes för en sovjetkopek, judarna köpa, sviskongrossörerna slumpa hela lagret, judarna köpa, korsettfabrikanterna vråla ut sina fantastiska rabatter, judinnorna köpa. Det duggar aska, det snöar sot över världen, solen hänger som en röd och ekivåk budoarlampa någonstans långt borta, luften är kvav att andas, brandkåren rycker ut under våldsamma alarmsignaler, Wasenius i spetsen i sin röda mössa, det är alltid Wasenius, han förblir trogen i sitt kall till världens ände, en korp flyger över gatan, en full nykterist ragglar om hörnet.

Mitt i villervallan flanerar en ensam journalist på sin gamla asfalt, händerna i fickorna, rockkragen uppslagen, cigarren i mungipan. Han tänker att det kan bli en bra rubrik på den här notisen: Jordens undergång — ett ögonvittnes skildring. I detsamma ljungar en blixtnöje genom rymden, allt står klart som i ljusan dag, och han ser in genom ett fönster i husraden. Där inne står en hetär framför sin spegel, med ett leende ordnar hon sina lockar och därpå stänker hon en droppe parfym på sitt vita bröst.

— Ack, varför skulle hon inte göra det, tänker journalisten, för nu blommar rosorna i England.

Januari 1923.

BYTA LEVNADSBANA.

— Nu skall du inte börja gäspa, ditt svin, sade den ene gentlemannen till den andre. Yttrandet fälldes i Edlundska hörnet den 16 juli 1922 kl. halv 9 f. m. och hade sin orsak i att den yngre av de två morgonkrya helsingforsarna förrådde en överhandtagande slapphet i sina käkmuskler.

— Nu skall du inte gäspa, för dagen är inte slut än. Vänta i varje fall tills du befinner dig på ditt verk!

Där stodo nu de två välpressade banktjänstemännen, ganska ovanliga i den tidiga timmen och som en ungdomlig pendang till den namnkunniga klungan av grånade bankdirektörer vilka pläga börja

sin dag med en filosofisk promenad i lindarnas skugga över den motsatta trottoaren.

— Vad är nu att göra? frågade han som inte fick gäspa.

— Ingenting, svarade den klokare. För tidigt att gå till Kämp och för sent att äta rädisor på torget.

— Bara att stå här?

— Ja, stå här och vänta. Om en timme kommer bankflickorna, och det blir ju lite omväxling. Ta stöd mot väggen, men gäspa inte!

I detsamma upptäcktes journalisten som studerade ångfartygens router i Resebyråns fönster.

— Hallå, medborgare, ropade han som var ledare för företaget. Hallå! Det här är vi! Finansen är bittida på benen, och i dag skall du få se att finnmarken stiger!

— Godmorgon, godmorgon, hälsade jag enkelt.

— Godmorgon! Men har du nånsin

hört varför jag bytte levnadsbana? Och hur det gick till?

— Nej.

— Hör på nu, så kan du lära dig något. Det var doktor Friedmann, jag gick till doktor Friedmann och sa': Mitt namn är Jäderman, jag vill byta levnadsbana. Så-å, sa' Friedmann, vad har herrn nu då för en levnadsbana? Jag är praktisk filosof, svarade jag, men nu vill jag byta. Jaa, sa' Friedmann, vi skall se vad vi kan göra. Friedmann är en utmärkt person. Han gick till Ramsay och sa': — Goddag, det kom en herre till mig och sa': Mitt namn är Jäderman, jag vill byta levnadsbana. Vad kan vi göra för honom? — Ist er schön, frågade Ramsay. — Ja, svarade Friedmann, sehr schön. — Aber hat er Schulden? — Ja, zehntausend und mehr, sa' Friedmann. — Ta hit karn, ropade Ramsay, han blir nog bra!

— Ja, den Friedmann, sade jag beundrande.

— Byt levnadsbana! uppmanade den erfarne banktjänstemannen entusiastiskt. Det skadar aldrig. Man blir en ny människa. Gå till Friedmann!

— Det låter sig tyvärr inte göra, förklarade jag tillbakadraget.

— Och varför inte?

— Jag har nog inga insikter, inga praktiska insikter.

— Vafan, du skriver ju.

— Ja, någon gång.

— Så låt bli att skriva då! Det är väl positivt! Och blir en ny livsuppgift, så god som någon ann!

— Det skulle kanske vara något att tänka på, sade jag. Och det skulle kanske också löna sig bättre. Men det går nog inte, i alla fall. Jag skriver så sällan.

PRESIDENTENS LEENDE.

Vi drömde att vi drucko punsch med presidenten.

— Skål! sade presidenten. Det är trevligt att någon gång sammanträffa med sina undersåtar — med de djupa leden, menar jag. Herregud, det löper ju folk i slottet alla dagar, generaler, ministrar och Saarijärvis Clémenceau — herr Kallio — men sällan, alltför sällan råkar jag den enkla mannen, den vanliga enkla mannen. Skål, och tack för att herrn kom!

Vi höjde hjärtligt vårt glas, och presidenten fortsatte:

— Det är besynnerligt med den här demokratién. Nu har vi ju ordnat det så att ingen har något att säga till om — herrn förstår vad jag åsyftar — vi har

överlämnat makten åt *Ingen*! Låt då i herrans namn herr *Ingen* regera och låt mig sitta i ro! Ni skulle veta hur dom springer i trapporna, aspiranter på makten, herrn, människor som skall opp, människor som vill styra och ställa och ha bra betalt och vara höga herrar var på sitt håll. Jag talar vänligt med dem allihop och småler mot dem med mitt beryktade småleende, för jag har lärt mig le nu, så löjliga är de! Jag kommer nog att lära mig skratta också, se upp för det! Men jag visar dem alla hem igen och ber dem vara nöjda med sin lott, såsom jag är nöjd med min. Och jag upprepar varje dag för de ärade supplikanterna att jag ingenting kan göra för dem, för jag är ju president! Och det är presidentens privilegium att ingenting ha att befatta sig med.

Vårt ansikte såg kanske lite förvånat ut.

— Tro mig, sade då vår höge värd, det är brickorna som flytta sig själva i

det här spelet. Det har roat Enckell att hoppa hit från Paris — han är en anspråkslös och uppoffrande man med en realistisk syn på tingen och jag sätter stort värde på den mannen — men nu har vi ett besvärligt tomrum i Paris, herrn, tomrummet efter Enckell! Det rycker redan i brickorna, det är sant, och det artar sig till en folkvandring inom diplomati-
en. Pondera följande: Söderhjelm från Stockholm till Paris, Procopé från Helsingfors till Stockholm — men vem skall då ersätta Procopé i Helsingfors? Återigen ett tomrum, och nya brickor i ny rörelse, skål!

— Skål!

— Min gemål skriver romaner, det gör hon rätt i — jag skulle också kunna skriva, saknar inte motiv, och somliga herrar skall akta sig för mina memoarer en vacker dag. Skål — detta är punsch utan alkohol, ha ha, och där ute ett folk utan humor, ha ha!

November 1922.

EN LITEN MAN STOD VID VÅRT
BORD.

En liten man stod plötsligt vid vårt bord. Vi trodde det var en kypare och fortsatte vårt betydelsefulla och intensiva samtal utan att se upp.

— Jag kommer från Hogland, sade en mager herre i N. J. K.-mössa. Vi slö-
rade. Ostsydost. Det var vågor så höga
som hela det här Kapellet.

— Ja, sade en annan, det har varit
fråga om att höja på Kapellet. En våning
till, terrass däruppe med utsikt över ham-
nen. En härlig vy, när det är kräfttid.
Ja, det kan gå höga vågor om det blåser
lite.

— Kräfter är bra, inföll en för detta

skald. Men brännvinet förstör alltsammans.

— Alltid originell, konstaterade legationsrådet.

— Har ni hört ackuschörens bror? frågade en herre som äger en motorbåt. Han har en teori, 1922 års teori. Det rör sig om kräfthonorna. Varför de ha så lite rom den här säsongen?

— Det har jag också märkt, medgav den magra herrn med N. J. K.

— Jag går så långt, fortsatte för detta skalden, jag går så långt att jag kan ge mitt gillande åt förbudslagen. På villkor nämligen att dom också genomför den.

— Men vad var det ackuschören påstod?

— Det var inte ackuschören, rättade legationsrådet. Utan ackuschörens bror.

— Mycket riktigt, bekräftade han som äger en motorbåt. Det var ackuschörens bror. Jag håller bestämt på att man inte förvanskar mina uppgifter.

— Till saken! ropade N. J. K. Jag vill veta varpå det beror.

— Ja, det där med honorna!

— Varför det är så klent med rommen?

Han som äger en motorbåt harskade sig och yttrade:

— Ackuschörens bror anser att det beror på den skärpta förbudslagen.

Det blev tyst i sällskapet. En liten man stod hela tiden vid vårt bord. Vi trodde det var en kypare, och ingen fäste sig vid honom.

— När öppnas Kungen? — Det var legationsrådet som åter inledde samtalet.

— Den tjugonde! ljöd ett blixtnabbt svar. Upplysningen gavs av en välunder rättad banktjänsteman. Tidigare hade han inte sagt något.

— Men det blir inte som förr, fortsatte banktjänstemannen. Det är slut med den rätta stämningen på Kungen. Gamla fröken Dahlgren är borta.

— Vi blir allt färre, sade N. J. K.
Ånyo blev det tyst och trist.

Men den lille mannen som hela tiden stått vid vårt bord började plötsligt röra på sig. Han kom ännu närmare och rätt som det var hade han tagit plats på en ledig stol. Då sågo alla att det var Lasse Rydman.

— Jag anser, yttrade Lasse Rydman allvarligt, jag anser att Gustaf II Adolf bör få en staty i Helsingfors. En ryttarstaty. Det är han hederligt förtjänt av. Och vi har så få ryttarstatyer här i stan.

— Har vi alls någon? framkastade banktjänstemannen.

— Hur är det med Lönnrot? frågade han som äger en motorbåt. Jag har visserligen aldrig sett den stoden. Men det lär vara nånting mycket invecklat med den. Sitter inte Lönnrot till häst? Eller är det Väinämöinen?

— Gustaf II Adolf, återtog Lasse Rydman, bör få en ryttarstaty. Tycker inte legationsrådet det?

— Jag har så lite att säga till om, svarade legationsrådet saktmodigt. Men försök med de finska kretsarna. Maila Talvio till exempel.

— Jag skall omedelbart ringa till Maila! sade Lasse och försvann.

Ä.

Skärgårdsfolket ligger i hamnen, det är marknad — varje årstid har sitt behag. De stolta fregatterna bada hopgyttrade i den smutsiga dammen som är en förskräcklig avbild av havets anlete. Det är synd också om de präktiga människorna ombord, de äro bortkomna och sålda i denna stad med dess besynnerliga och främmande individer. Poesien är bortblåst från de barkade skärgårdsansiktena där de äro föremål för nyfiket beskådande av kajens vimmel. Nej, kustfolket skall ses på sydvästens domäner. Det var en sorglustig tavla tidigt på söndagsmorgonen när man gjorde toalett på de åländska däcknen. Jag vandrade förbi

och kunde inte undgå att se: gummorna spände sina röda underkjolar av flanell kring sitt knottriga liv, flickorna snurrade sina flätstumpar så det värkte över tinningarna, karlarna sköljde tvålvatten över ansiktet och de unga sköna männen skrapade hakan med rakkniv framför en spegelbit på kajuttaket. Det hederliga folket putsade sig ordentligt, det strimmade av randiga kalsonger och gula, krokiga gumben, allt medan den höstliga Helsingforsolen generat blickade fram bakom molnens gardiner. Där vandrade en nykläckt vicehäradshövding med sidenuppdrag på paletån, han skrattade hånfullt åt de enkla fiskarna. Nåja, placera den här häradshövdingen i hela sin stass i ett fisksalteri och låt honom utföra nyttigt arbete vid strömmingsfjärdingarna, så skall han lära sig behärska sitt minspel.

Apropå — det finns trevliga jurister också, och hela skärgården känner häradshövding Ä. som uppträdde naken hela

sommarn, i motorbåt, på strand, i skog och på veranda — sprittnaken. När han ilade fram med sin motorbåt med välklädda damer ombord men själv oklädd vid ratten — då var han en skräck för villorna: dörrarna bomrades igen, jalousierna drogos för och alla unga flickor blundade med ena ögat. Men Ä. skötte sin hälsa och tog saken lugnt, tills en gång en fiskarkäring sprang fram på en brygga och ropade ut till hans sällskap:

— Fy fasingen att vara gift med en naken kar'!

Ä. vände sig förlägen om, vilket inte förbättrade saken ty han var bar där också.

Allt det här repeterade jag i minnet på min söndagsvandring, men när jag passerade saluhallen kom jag ihåg Henry Rein! Henry Rein som förstår sig på Lucifer förstår sig också på mat. Det var en dag i somräs, en halv timme före skärgårdsbåtens avgång. Rein rusade fram

med fladdrande gummirock och väldiga paket på vart finger.

— Kom med nu så får du lära dig något! ropade han.

Vi sprungo in i hallen, han banade sig skickligt väg genom trängseln.

— **B l o d k o r v!** skrek Rein ut över människomassan. **B l o d k o r v!**

Han darrade av iver i alla leder, pake-
ten risslade i sina snören, ögonen stirrade
upp i taket. Oförmodat svängde han på
klacken, och åter smattrade hans stämma
mellan väggarna:

— **Tunga! Sidfläsk! Knackkorv!**
Skinka! Räckfår! Schweizer! Blodkorv!
Biffstek! Rostbiff! Fårstek! Njure! Pal-
vat! Syskon! Kräfter! Blodkorv! Blom-
kål! Oxsvans! Blodkorv!

Och därpå vände sig Rein till mig med
en förklarande åtbörd:

— **J a g k a n n ä m l i g e n i n t e**
t å l a k a l v k ö t t.

Det blev emellertid liv i alla stånd,

knivar slipades, kött styckades, ben knäcktes, korv skars, kräftor räknades, oxsvans halshöggs. Och ett ögonblick senare gick Rein suveränt fram och fångade in sina paket.

— Tjänare! sade han plötsligt. Bråttom! Men vi träffas i morgon. Jo, jag är tvungen att komma in för att proviantera!

Oktober 1922.

YMÄRS SKORSTEN.

När livet blir alltför förskräckligt, tar jag min pärtkorg under armen och går ut i skogen att plocka kantareller. Det är en sysselsättning för en man. Jag rekommenderar den åt utrikesministern, krigsministern, presidenten och andra av ödet förföljda personer. Professor Westermarck, en sympatisk och beklagansvärd världsberömd, har för länge sedan planterat svampplockarens banér djupt inne i gröna och trolska moras. Patronessan Kierkner bör följa det förnäma exemplet, och Wetterhoff-Asp skall inte tveka att fylla sin khakihatt till brädden med det äggula köttet från de fuktiga gläntorna. Axel Gallén skall i den susande svamp-

skogen återfinna sin ungdoms genius, Sigurd Frosterus sitt gosselynne och Mannerheim sitt blanka svärd. Och Lasse Rydman blir rik igen, ty kantareller betalas bra.

De ha varit tidiga i år, kantarellerna, tidiga och fruktsamma. Överallt i barr och mossa ha de gula familjerna firat sommar, och det har varit en glädje att samla dem i stora fång, att på fingrarna erfara beröringen av lamellernas mjuka och artistiska fibrer.

En dag i juli stod jag på mitt berg, då det plötsligt hördes ett plaskande från kärret där nere. Jag blickade dit, och där befann sig vår yngste, linluggige konsthandlare (nordens minste). Han hade sjunkit ned till knäna bland tuvorna, han var svettig, upprörd, och han skrek när han såg mig:

— Tjänare! Du plockar kantareller. Det är ingen sysselsättning för män! Men har du sett mina bin? De har svärmat åt fanders. Ser du den där jättegranen där borta, på andra sidan kärret, där hänger

de! Dit opp skall jag, med korg och allt; kom med, filosof! Jag är glad i alla fall att inte drottningen som vanligt flög ned i Ymårs skorsten. Mina bin är tokiga i tataren. Han har en villa strax utanför min trädgård. Jag tror att Ymär har en egen och underlig gud och att han bringar honom sällsamma rökoffer. Det är nånting sött och mystiskt med röken från hans pipa, den suger och lockar till sig mina bin. I förrgår satte sig en svärm djupt ner i hans pipa, vi fick brassa på med väldiga eldar i spiseln innan den lossnade; min bror stod på taket och fångade in dem. Det är tur att de flög förbi i dag; följ med mig nu till drottningen där oppe, redaktör!

— Nej, skrek jag, jag håller mig till mina kantareller. Men gå på du, gosse! Gå på och svettas så avsöndrar du mera vax och det blir mera kakor! Ty lita inte på konstmarknaden, det blir klennt med den i vinter — tro mig, Leonard!

JAG HAR INGENTING UPPLEVAT

på första maj; det kan vara något att berätta om!

Förmiddagshimmeln var mulen, solen fick inte en syl i vädret. Men människorna hade i alla fall inrättat sig för våren och ströko fram i stora flockar. Runt ett hörn ringlade den socialdemokratiska demonstrationen. På trottoaren stod en liten gosse med sin far. De röda dukarna smälldes i den kalla blåsten och barnet frågade:

— Pappa, är det rödgardister?

— Nej, min vän, svarade fadern, dessa gentlemän gilla visserligen odelat den revolutionära principen och omfatta lidelsefullt den hårdragaste marxistiska klass-

kampsteorien, men de skilja sig — och märk det, mitt barn — från sina liktänkande med avseende å uppfattningen om själva tidpunktens lämplighet för den direkta aktionens verkställande. Det här är hederligt folk, och de äro också snart räknade!

Den socialdemokratiska skarans fåtalighet var i själva verket iögonenfallande. Det var några personer som tågade en stund, och sedan var det slut. Promenaden föreföll mera gravitetisk än entusiastisk, mera programmässig än inspirerad. I spetsen gick hornmusiken och smattrade ett tag. Sedan föredrog den att vila sig.

Jag minns en förstamaj — å, det är ett halvtannat decennium sedan dess. Det var på Tallbacken, invid de svenska arbetarnas talarstol. Solen lyste på de goda människorna. Någon akademiker höll festtalet; det kunde ha varit Arvid Mörne eller Rolf Lagerborg — nej, låt

mig se, det var Gunnar Castrén, Gunnar Castrén i vit mössa och med en stor röd ros i knapphålet. Han talade på sitt behärskade men ändå energiska sätt, det var mycket vackert alltsammans och gjorde ett djupt intryck — men vad det var han yttrade sig om är vanskligt att erinra sig, vilka speciella idéer han förfäktade — tilläventyrs utvecklade han några tankar i rösträttsfrågan. Himmeln var blå emellertid, folket förtärde smörgåsar och limonad, och det var långt till 1918.

På eftermiddagen, i esplanadens vimmel, återsågs Gunnar Castrén, Gunnar Castrén i vit mössa och med en stor röd ros i rockuppslaget. Han halvlåg i en landå, som en ung gud, och vid hans sida satt Harriet Bosse. Han lutade sig mot henne och yttrade något, leende men ändå energiskt — v a d det var är vanskligt att leta sig fram till så här långt efteråt, men tilläventyrs utvecklade han några

tankar i rösträttsfrågan (som då faktiskt var mycket aktuell).

Detta var för länge sedan, och man har svårt föreställa sig att någonting motsvarande kunde försiggå nu: att någon av dagens unga hövdingar — Jarl Hemmer till exempel — på förmiddagen uppeldade kommunisterna på Byholmen med stora idéer för att en stund senare köra till Kapellet i motorcykel med Nanny Westertlund i bönholken. Nej, nutidens ungdom.

Emellertid, dagen skred fram — jag är åter i 1922 — dagen skred fram, och folk trängdes i allt tätare flockar. Detta: att trängas, är hela karnevalsglädjen hos oss. Man frotterar sig mot varann, friktionen mellan främmande bröst och ryggar i ett kokande myller, det är våren. Och vart skola alla stackars människor ta vägen här? Staden plundrar sina invånare, men ger ingenting igen. Det finns ingen samlingsplats för vanligt, hyggligt

folk som inte tänker på att omstörta jämt. Vi ha varken Tivoli eller Skansen, och kulmen av njutning är att tjuvlyssna till Apostol. Det är så enkelt så att folk löper med kommunisterna när det inte finns konkurrerande menagerier.

Men i det dova eftermiddagsvädret slog plötsligt en blix, åska mullrade och regn föll i stora, kalla, smattrande droppar. På en minut voro gatorna tomma, människor med vilda idéer och människor med vilda passioner, alla sprungo. Låt det regna, så smiter både Lenin och Romeo.

I detta ögonblick träffade jag samman med bokhandlare Lindstedt, och vi gingo in på en stor restaurang. Matsalen var fylld av skrik, rök och svett. Bokhandlare Lindstedt har ju ett namn som brottare, och vi fingo ganska snart ett bord i en stilla vrå. Mitt i det brutala larmet talade vi lugnt och belevat med varandra. Vi pratade fisk, varjämte vi utbytte åsik-

ter om gängse bankdirektörer, om medicinska upptäckter och om fruntimmer i alla åldrar.

— Nu har vi upptäckt en källa i norr, sade bokhandlaren. Där får ni radioaktivt vatten, så mycket ni vill. Det var en herre som hade skäggsvamp. Han tvättade sig i källan och där blev svampen!

Musiken spelade Die Wacht am Rhein och publiken var full av förtjusning. Da capo. Där satt också en engelsk dam som applåderade. Det förvånade ju. Var det ett tecken på att Lloyd George så grundligt lagt om? Hon hade en karakteristisk, skarpt skuren profil och svart pannlugg. Hon applåderade med sina unga händer. Kanske det ändå inte alls var Lloyd George. Det var väl bara det att hon var så ung.

— Nu får vi fyra miljoner pund, fortsatte bokhandlaren. Låt dem låna bara! Låt Steinroth låna bara! Men låt Steinroth betala också!

Där sutto två baroner tillsammans med två vita armar som tillhörde en och samma dam. Två vita armar.

— Har ni ätit ekorre? frågade bokhandlaren. Ekorre är bättre än kråka. Vi kastade djuret i elden, med päls och allt. När det var färdigt åt vi opp det. Ekorre är bättre än kråka.

Inte långt ifrån oss befann sig ett sällskap med två unga damer av vilka den ena sov. Den ena sov. Hennes röd-kindade kavaljer höll upp sin handflata, hon lutade sin haka emot den och sov.

En herre vid ett annat bord steg plötsligt upp under stort buller. Han var likblek. Han yttrade ingenting. Han skred ut med sammanbitna tänder. Han kom aldrig igen.

Vackra vita vår, — där du kring bygderna går — glöm ej de vissna bladen.

— Låt Steinroth låna bara! upprepade bokhandlaren. Men han skall betala också!

PROBLEM I NATTEN.

Jag gick och såg på stjärnorna över Brunnsparken; de voro klara och vackra, och jag lekte med dem som pjeser i ett schackproblem. Ty min själ var gripen av en läcker tvådragare från Brit. Chess Problem Societys turnering; den hade satts till mig under kvällen och jag repeterade kombinationen på sensommarnattens djupa fält. Allt var tyst, och borta voro redan människorna med sin augustikärlek. Jag linjerade upp himmeln i gigantiska rutor; drottningen brann dunkelt röd, tornet kastade en bred strålfod över sin raka väg, springaren slog gnistor med hovarna.

Problemet var författat av en kunnig

man, det opererade med en lysande samling figurer, magnifikt poserade som i en högtidlig fest. Men ingen offerfest! Det kunde tänkas den pompösa uppställningen plötsligt skulle frammana ett blixtrande svärd, ett larm och en katastrof, slunga fram en hjälte i en dekorativ död; men det blir intet av allt detta. Schackets granna dockor stå så sinnrikt balanserande mot varandra, ängsligt värjande sig mot varje brutalitet som kunde ödelägga den gyllene stämningen. Och likväl sveper en morbid luft över maskeraden, ett varsel om festens snara ändalykt. Men ännu anar ingen varifrån undergången hotar.

Jag gick mot aftonstjärnan och tänkte på att detta problem var som en menuett av Mozart. Det är drottningen själv som med sirliga steg anför dansen; men hennes rörelse är blygt retirerande, hon stannar vid den yttersta linjen och sluter upp tätt vid sin konung i en smältande ömhet som

vill skydda honom mot lurande fara. Men samtidigt leker ett spotskt leende på hennes läppar, och nu kastar hon masken. Svart konung är snärjd, trots att ingen fara tycktes hota! Han letar efter räddning, och det synes som om ett otal möjligheter stode till buds; men inom kort visar sig att alla vägar äro stängda. Festen är avblåst, mörker över scenen.

I detsamma föll en stjärna och slocknade. Matt.

Månen var saligt rund, den hade seglat högt upp på valvet, och det var långt lidet på natten. Gediget silver på den vida och tigande Finska viken.

Jag vandrade ned långs södra stranden med Karlavagnen över hjässan. Då gled plötsligt en spöklik gestalt emot på andelätta fotblad, det var vid Gud en naken karl, en kort och knubbig. Jag kände mig illa till mods.

— Goafton, redaktörn! ropade plötsligt den skräckinjagande sömngångaren

i det han kom fram och lade tvenne drypande händer på mina axlar. Goafton! Riksmarken stiger i natt, var säker på det! Man ser på stjärnorna, London spekulerar i hausse. Jag köpte på eftermiddagen, en miljon, men gör som jag, redaktörn, sälj i morgon! Allt ramlar i nästa vecka, engelsman står bakom, han skulle bara behöva säga till åt fransoserna: låt bli med det där pojkar! Men han gör inte!

Jag drog en suck av lättnad, det var min vän bokhandlarn.

— Kom med nu, redaktörn, fortsatte han, kom så hoppar vi i. Jag badar alltid på nätterna, det är så uppfriskande och mystiskt.

Med ett elastiskt språng försvann han över barriären, och om en stund hördes ett gemytligt plaskande från stranden.

Olyckan ville att en poliskonstapel i samma ögonblick blev synlig på vägen, och jag drog mig skyndsamt åt sidan.

Då hördes en stämma från havet:

— Nej, se konstapeln! Goafon, goafon. Här är jag igen. Vacker natt i natt.

— Vacker natt, svarade konstapeln. Riktigt vacker natt.

FILOSOFI PÅ FISK.

Bokhandlarn återkom till vårt bord; han hade suttit längre bort i salen och föreläst om lax för en engelsk diplomat. Bokhandlarn talar inte engelska, men där var en magister som tolkade. Det gav en del poänger att på avstånd följa samtalet. Bokhandlarn blev ivrig, som alltid när han benar fiskfilosofi. Han är den riktiga fiskfilosofen. Han dyker under ytan och skildrar med djupgröna ord sina erfarenheter och iakttagelser. Bokhandlarn kan vara grovkornig när så vill sig, men han bringar ofta ett vederhäftigt rön i dagen, och med sina korta, knubbiga armar gestikulerar han som med fenor när

samtalet glider in på havets och älvarnas vatten.

Bokhandlarn hade alltså blivit ivrig där han vid engelsmannens bord redogjorde för laxens psykologi. Ja, det förstår sig, engelsmannen var en riktig engelsman och metare från barnsben, till och med pristagare, men här gällde ge en föreställning om den aristokratiska fiskens livsföring i Finlands skummande älvar.

— Laxen är en lord, utropade bokhandlarn och betonade påståendet med handen mot bordet. Kom ihåg det: Lord Lax!

Magistern som var tolk drog ett grand på munnen men översatte plikttroget, och den vithårige diplomaten nickade allvarligt bekräftande.

— Jag har en bra fors i Kemi, fortsatte bokhandlarn. Jag bjuder herr diplomaten dit. Där får jag foreller på tie kilo. Man kastar ut från stranden. Så här.

Bokhandlarn grep en gaffel som fick föreställa forellspöt, han reste sig och gjorde ett briljant kast ut över matsalen. Man kunde gott iaktta hur spöt vibrerade elastiskt. Det var ett ögonblick av mycken spänning. Trots en lindrig motvind genom den öppna dörren till vestibulen gled reven ut i en mjuk och vacker våg. Den fingerade flugan flög fram i en nobel kurva och satte sig i nacken på en fet judinna som åt fläsklägg med rotmos.

— Pardon, sade bokhandlarn och bugade sig. Det var inte meningen.

Magistern översatte, och diplomaten var djupt gripen av demonstrationen.

Bokhandlarn tog plats och begynte ånyo:

— Jag har fått en lax som hade kroken i stjärtfenan. En enda liten krok. Det räckte tie timmar. Men min blev den.

Och om en stund:

— Laxen är en lord. Krok i lordstjärt, men min blev den.

Den samvetsgranne magistern översatte, och den vithåriga diplomaten nickade djupt allvarligt. Den feta judinnan kliade sig i nacken.

Emellertid hade bokhandlarn återkommit till vårt bord.

— Pojkar, sade han, vet ni hur ni skall lära er kasta fluga! Det är inte bra här i matsalen, kroken fastnar i fruntimmer. Men här uppe i korridorerna! På nätterna! Där bor Hurrberg, och han har fina spön. Riktiga spön. Hurrberg leker lax, själv, och ni får öva er kasta. Det är fina korridorer, långa korridorer. Hurrberg ligger på mage långt borta. Kasta rätt, så nappar Hurrberg. Rulla in honom! Reven stram! Akta, han hoppar! Han är svår att tas med, låt reven löpa ut bara. Nu hoppar han igen! Det kan dröja en halvtimme, men så är han matt. Håven över huvu't, så ja. Nu är han slut, men ge en pilsner åt fisken, så får den liv igen. Nästa man!

Samtalet har en lekfull karaktär, men det är lärorikt.

Jag sitter och tänker på att laxen också kan bli en djupt allvarlig sport. Det centrala i ett människoliv. Fånga fisk är att själv vara fången. Minns den store diktaren! Ännu på sin sjukbädd levde han helt i forsarnas brusande värld. Och han hade en gripande sista önskan. Den blev också uppfylld. Hans favorit-fluga fästes på svepningen, vid bröstet till höger. Där satt den vackra fjärilen så brokigt glänsande i allt det vita.

PATRONESSAN OCH STRINDBERG.

Guldfiskarna debuterade på julaftonen, men de kommo naturligtvis inte indansande genom dörrspringan bland de övriga paketen, inlindade i stora och tunga papper. Akvariet, höljt i en lätt duk, bars in av fröken Alma under mycken högtidlighet; barnen förstummades ett ögonblick och väntade med vidöppna munnar på undrets avslöjande. Glasbasängen var icke av överväldigande dimensioner, men den omslöt en grön och gåtfull värld. Detta var Atlanten i miniatyr, Stilla havet i västficksformat, Oceanen i en fingerborg. Mellan de slingrande vattenväxterna promenerade guldfiskarna gravitetiskt, förflyttande sig genom små

lättjefulla rörelser med den filosofiska stjärten. De mindre silverfiskarna kislade av och till mera sprittande och mera välgymnastiserade, mindre apatiska och mindre desillusionerade på tillvaron.

Barnen applåderade, och Hasse prövade i tankarna svirvelspöt från sommarens Porkaladagar. Om man ställde sig borta på tröskeln, kunde man med ett skickligt kast placera krokarna i gapet på fiskarna; men faran var att hela havet välte över ända.

— Nu skall de nya vännerna få namn, förklarade onkel Theodor. Vad skall den största heta, den gula, feta, vackra?

— Kresus! ropade Syster.

— Patronessan! proponerade fröken Alma som i högre grad hade sinne för de förhandenvarande könsliga realiteterna.

— Patronessan passar! ansåg Hasse, och därvid blev det.

— Sen ha vi nr 2, återtog onkel Theodor, och alla stirrade in i det gröna dju-

pet där nr 2 sköt fram i fantastiska, röda reflexer.

— Si på den, sade fröken Alma — den liknar en brinnande skald i sin blodfärgade mantel, den kallar vi Dante!

Det blev tyst en stund, för fröken Alma hade talat så högtidligt, men som flera förslag inte gjordes, stannade man vid hennes, och barnen fingo lov att lära sig: Dante, Dante.

— Nu kommer turen till silverfiskarna, sade onkel Theodor, och först har vi den här gråskimrande, den är pigg och arg på samma gång, så den får heta Strindberg, eftersom vi redan är inne på världslitteraturen.

— Men den minsta lilla, den är min, den är min D a v i d! yrkade Syster och hon fick sin vilja igenom.

Nu voro fiskarna döpta, så de kunde också i umgänget sinsemellan identifiera varandra. Patronessan höjde och sänkte sig i bekväma spiraler, Strindberg bor-

rade huvudet i bottnen och blåste upp små skyar av sand, David slickade fiskmjöl vid ytan och Dante speglade i en av glasväggarna sin bjärta kostym. Akvariet var en liten teater med en exotisk pantomim. Fröken Alma stod länge kvar och stirrade på det sällsamma spel i sicksack som utfördes av de brokigt utstofferade aktörerna i vattnet.

Hon tänkte på tvenne klassiska gulfiskar med de klingande namnen Alonzo och Imogene den fagra, införda i litteraturen av Levertin, som plägade betrakta dem där de simmade runt i kupan, rörande sig med galaklädda ämbetsmäns ceremoniösa värdighet. De hade sina namn efter den gamla romansen från förra seklets början. Man måste tillstå, tänkte fröken Alma, att det går framåt också i fiskarnas värld, att den värsta romantiken är passerad och att en sund realism vinner insteg. Alonzo har efterträts av Patronessan och Strindberg!

Och den senare storheten låter akvariet obarmhärtigt genomkorsas av reflexerna från sina kalla, gråa fjäll.

Sålunda blev akvariet införlivat med hemmets rekvisita, och blev den mest bestående bland julens gåvor. — På våren inträffade att Patronessan lade rom, men Strindberg som är kvinnohatare åt upp alltsammans.

MEN DETTA ÄR OMÖJLIGT.

Herrn och frun sutto på biograf. Det var en trevlig film, med Douglas och fruktansvärda äventyr.

— Jag undrar hur ungarna har det, sade plötsligt herrn.

— Äsch, du med dina ungar, protesterade frun. Stör mig inte, för nu njuter jag av Douglas, han är så stark och smidig — se, hur lätt han hoppar opp på hästryggen, gör efter det, Fetpelle!

Herrns och fruns ungar sutto hemma och läste sina läxor. Flickan var tretton år, och morgondagen började med geometri. Det var så lätt den här gången, hade lärarn sagt — ett litet indirekt bevis bara. Vore ej AB den enda perpendi-

keln mot DE i punkten O, funnes jämte AB en annan t. ex. FG. Då vore vinkeln FOE = R. Enligt förutsättningen är vinkeln AOE = R; man finge sålunda vinkeln FOE = vinkeln AOE. Men detta är omöjligt.

— Men detta är omöjligt, upprepade flickan högt och inskärpte lärdomen genom att låta linjalen trumma mot bordsskivan: — Detta är omöjligt! Detta är omöjligt!

Nåja, det var geometrien, och nu fysiken:

M e k a n i s k t a r b e t e. Om en kropp, som väger 1 kg, lyftes 1 m. högt, säges lyftkraften utföra ett arbete = 1 kilogrammeter, varvid det är likgiltigt, om kroppen förflyttas rakt uppåt eller i sned riktning, blott höjdskillnaden mellan utgångs- och slutläget är 1 m. . . . I allmänhet säger man, att om en krafts angreppspunkt rör sig, förrättar kraften ett arbete, lika med produkten av kraften

och dess angreppspunkts väg i kraftens riktning.

— Men detta är omöjligt, men detta är omöjligt, repeterade den stackars hjärnan, medan linjalen smällde och smällde.

Och nu religionen! Apostlagärningarna! Bokstäverna dansade i Nya Testamentets nonpareille.

Och infödingarne visade oss en icke ringa välvilja, ty de upptände en eld och togo oss alla till sig, för det påkomna regnets skull och för köldens skull... Och när infödingarne fingo se djuret hänga vid hans hand, sade de sinsemellan: Säkert är denne man en mördare, vilken Hämnden icke tillät att leva, churu han blivit räddad från havet.

— Men detta är omöjligt, men detta är omöjligt...

Nu var den trettonåriga nästan färdig med kvällens arbete, det återstod bara att skriva en kria över ämnet: Flit är mitt nöje.

Lillebror, 9 år, satt mitt emot och halvskrek ur sin bok:

— ...sjön näv, nöscha tell, vi är valtschtetter, lago maggi åre, lago di kâmå, sjön näv, nöscha tell, vi är valtschtetter...

— Tyst! ropade stora syster. Du stör mej!

— Jag läser min läxa! sade Lillebror med tårar i ögonen: — Maggi kâmo lago nöscha tell sjön maggi...

Och systemen:

— Men detta är omöjligt, men detta är omöjligt...

DE SNÄLLA BARNEN OCH DERAS GODA LÄRARE.

Nu ha våra barns lärare sammankommit till ett konvent som de kallat lärarråd, och där ha diskuterats många fina frågor. Det finns mycket att reda ut här i världen, och ingen behöver vara orolig så länge det framställes beaktansvärda synpunkter och lyckade resolutionsförslag. Tänk om människorna inte skulle orka diskutera längre! Det vore förfärligt, för då kunde befaras att det bleve lugnt i landet och att förhållandena skulle ställa sig på rätt så småningom. Och det funnes ingenting mer att säga till om — solen skulle skina och vinden skulle blåsa, det vore hela det meningslösa livet.

Men än så länge har man tillfälle att byta åsikter i åtskilliga frågor. Bör skolorna undomen röka, och hur skall det ordnas med underslevet? Svar: ungdomen bör inte röka, att den gör det ändå får den själv ångra, ty man har inte så många laster kvar att fördriva tiden med när man blir gammal och livet hemskt. Men fuskfrågan är mera invecklad, så underligt det än låter. Skolan har en så viktig och lång näsa att bli dragen vid. Man har att göra med barbarer å ena sidan — de söta barnen — och civilisationens straffexpeditioner å andra sidan: pedagogernas obarmhärtiga mani att undervisa. Det råder ett ständigt krigstillstånd mellan dessa tvenne läger, och så länge världen består skall man ömsesidigt försöka överlista varandra.

Men en gång var det en originell lärare. Under lektionen stod han lutad mot kakelugnen och myste i sitt yviga, svarta skägg. Hans pengsnéer glimmade alltid

förrädisk, och man var aldrig säker var blicken slog ner. Han berättade hela världshistorien med ett leende — Caligula, Napoleon och Karl Johan, alla blevo livslevande i hans breda och präktiga skildring. Men själv småskrattade han hela tiden i sitt väldiga skägg, han såg krig och kungar von oben, han författade historien — och det göra ju alla historieförfattare, men det var bara det att han hade till sitt förfogande en djup och spelande inbillning. Ibland föllo hans frågor ner i klassen, i sicksack, oväntat, men det tycktes som om han närmast velat kontrollera sig själv, i vad mån han lyckats fångsla fienden! Då hände en dag att en mager yngling stod och stammade på ett årtal, det ville inte bli till något innan han tog sitt parti, smusslade med boken och gav ett klingande svar.

Då skulle ni ha sett den gode läraren!

Hela hans person var en enda skinnande munterhet, han gick fram till di-

scipeln, klappade honom på axeln och talade kloka ord:

— Rätt så, min gosse — du kommer att gå långt! Ingen människa vet nånting, men man slår upp i en bok, därför finns det böcker! Det är just konsten att anlita källorna, och du begrep att gå till den r ä t t a b o k e n. Så gör juristen, läkaren, tidningsmannen — på det viset l ä r man sig, och det är ju det viktigaste. Nu skall du få se att du aldrig i livet glömmmer när hundturken kom till Europa, sitt ner!

Därpå vände han sina glimmande pengsnéer mot fönsterrutan — det var i maj månad, himmeln var blå, solljuset glittrade.

— Nu är det vår där ute, sade han. Och här sitter ni. Arma pojkar!

Men härom dagen var det två moderna skolflickor som gingo på gatan och resonerade. Den ena:

— Jag vet inte vad det är med kli-

matet i dag, men jag känner mig så hungrig. Jag skulle inte ha nånting emot ett smörgåsbord — hummer och kaviar och sen en omelett på kräftstjärtar.

— Kräftstjärtar, fy vad du är skojig. Kan du tänka dej, i natt låg jag och försökte läsa Strindberg, men jag orkade inte med den. Har du ren läst *Den eldröda blomman*?

— Nej.

— Men det är en lucka i din bildning, söta du!

Och snart blir det vår igen. Arma lärare!

Januari 1923.

FESTPRESSEN.

Presskongressen festade dag och natt utan festivitas; kongressen sov inte på flera dygn; kongressen höll tal och gäspade; kongressen åt och åt och höll tal; kongressen knäppte upp en knapp i västen för att andas ut; kongressen slumrade in vid steken men höll tal i slummern. Det var en bra kongress. Den enda mörka punkten voro förhandlingarna. Det var förhandlingar ett par timmar. Detta var ett missförhållande. Vid nästa möte äro förhandlingarna avskaffade. Då blir kongressen ännu bättre och kan ostört ägna sig åt sina arbetsuppgifter.

Alla stiftade bekantskap med varandra och ingen visste vem den andre

var. Harald Sohlman trodde att Arvid Kajån var ung agrar och Arvid Kajån trodde att Harald Sohlman var en utstuderad liberal. En dansk teaterrecensent frågade hur länge Frenckell varit statsminister. En norrman hävdade att Sundman var chef för *Finanstidende*. Han blev mycket förvånad när man upplyste honom om att Sundman var Sundman. Flertalet ansåg att Stenman var Sinebrychoff och Wasström Mannerheim. En herre från mellersta Sverge gjorde länge gällande att minister Elmquist var andre redaktör i *Helsingin Sanomat* och att G. R. Snellman var nattreporter i *Veckans Krönika*. Förbistringen var stor, men alla smålogo så hjärtegott som om man känt varandra från pubertetsåldern.

Jag talade länge med en ung herre från Jönköping. Han var intresserad av de socialpolitiska förhållandena här och begärde upplysningar om det ena och om det andra. Han røjde en så påfallande

iver att erhålla en allsidig bild av vänstergrupperingarna hos oss att jag till slut utbrast:

— Min herre, ni tillåter . . . jag har kanske nöjet tala med en socialdemokrat?

— Nej, svarade han lugnt, jag företräder ett spritintresserat högerorgan.

Det blir nödvändigt härnäst att varje man bär en diskret men tydlig deklARATION i knapphålet. »Jag är liberal», »Jag är bolsjevik», »Nej tack, jag dricker inte». Och damerna: »Jag är röd», »Jag är moderat», »Jag är unghöger».

Det gick så långt att någon påstod att herr Ivalo var poeten Lennart Wikström. Då nödgades vi äntligen inskrida. Vi togo herr Ivalo i knapphålet och förde honom fram överallt i korridorerna, högljutt utropande:

— Det här är herr Ivalo! Finsk gentleman! Varm vän av svensk kultur under tiden 16—19 juni 1922. Den 20 juni 1922 återvinner herr Ivalo herraväldet över sig

själv. Då bryter åter den finska vardagen in. Alle man — ett ärligt svenskt hurra för Ivalo! Leve han!

Och så fort vi kommo till en ny grupp beklagansvärt okunniga skandinaver ropade vi glatt:

— Det här är herr Ivalo! Finsk gentleman!

Sedan blev det anledning att presentera herr Norrmén som stod distingerad i en knut:

— Det här är P. H. N.! Det här är P. H. N.!

Herr Norrmén log ett kallt leende från överhuset.

Herr Hanemann väckte oerhörd uppmärksamhet, men ingen visste vem han var. I den stora riddarhussalen satt han blygsamt på Friherrliga ättens nr 183 stol, tankfullt blickande på en vapensköld högt uppe vid taket. När det äntligen blev en paus efter herr Sohlman, anhöllo vi om ordet och yttrade hastigt:

— Den fete är Hanemann! Den fete
är herr Hanemann!

Kongressens herrar sekreterare anteck-
nade yttrandet till protokollet.

Juni 1922.

DEN FÖRKLÄDDE TIDNINGSMANNEN.

Väg en modern tidning i din hand: den är tjock och betungande. Händer det så ofantligt mycket i världen? Så är naturligtvis fallet i de stora världskrisernas år, men om också tiden skulle stå stilla finge pressen dra försorg om att det inträffade ett tillfyllestgörande kvantum sensationer. Tidningsfabrikerna tillverka händelser.

Det finns en typ av arrangerad journalistik som ofta kan vara underhållande: den maskerade tidningsmannens upplevelser. Han ger sig ut i världsvimlet som poliskonstapel, gatureparatör, skorstensfejare eller hyrkusk, till exempel. Han spelar teater mitt i dagens verklig-

het, eller nattens, lever sig in i sin tillfälliga roll, uppgår i miljön men bevarar hela tiden ett skarpt iakttagande öga och avlämnar därpå en studieberättelse som bör kunna äga det upplevdas äkthetsprägel. I bästa fall blir resultatet ett stycke litterärt reportage; metoden är ju ingenting annat än tillämpad »realism» och journalisten en Zola i miniatyr. Nu kan det visserligen synas som om det moderna storstadslivet skulle ligga tätt inpå oss alla, tillgängligt och gripbart; och dock kan till exempel gatan med all sin banala vardaglighet vara skådeplatsen för ett virrvarr av öden vilka icke framträda för det otränade eller obeväpnade ögat. Där kan en journalistisk arrangör smyga sig in på verkligheten och avlocka hemligheten ur det skenbart händelselösa.

Ett gott bidrag i genren har en Stockholmsjournalist lämnat. Det blev en liten arbetslöshetsstudie. Han gick omkring och sålde kängsnören.

Han har valt en arbetslös sjömans fy-
sionomi och kostym. Det unga, släta re-
porteransiktet är förvandlat med hjälp
av skäggstubb och mastix, det bär spår
av armod, av den hederlige arbetslöses
melankoliska armod. I tunn och sliten
rock vandrar han omkring på Stockholms
gator i den blåsiga marskvällen. Det är
ingen rusning efter kängsnören i världen.
På tre timmar har han sålt tre par. Det
förefaller som om tillgången på kängsnö-
ren skulle förhålla sig till efterfrågan som
60 till 1.

Han går också upp i trapporna och
ringer på. Bemötandet blir olika. »D'e
bara en lodare! Be'n dra åt skogen!» En
gammal dam blir rörd. »Ni har kanske
sett bättre dagar, stackars man.» »Ni be-
rör ett pinsamt ämne, min fru.» Hela
dagens recett blir fyra kronor åttiofem
öre. Skildringen är gjord med många
goda iakttagelser, utan sentimentalitet,
men med en underström av social med-

känsla som gör reportaget till något mera än ett journalistiskt teaternummer.

Uppmärksamheten blir för en stund fäst vid kängsnörets roll i livskampen. Vem har inte märkt de ambulerande försäljarna, och hastat förbi? Det tyckes ur kommersiell synpunkt så vanvettigt och meningslöst att ställa sig i ett gathörn och bjuda ut dessa alltför speciella artiklar. Man tycker verkligen det här inte kan bli fråga om finansgenier. Och dock ådagalägga dessa människor en uthållighet i yrket, en förkärlek för det.

Vi ha här i Helsingfors ett par utpräglade personligheter i facket. Den ena är en kvinna, ung ännu; hon står gärna med bara fötter på den kalla asfalten när den första snöstormen yr om knutarna. Hon har specialiserat sig på den hjärtskärande linjen: »Ett par kängsnören för Jesu barmhärtighets skull, goa herrn!» Stormen tjuter, och den stackars människan likaså; hon är den skriande nöden, i bok-

stavlig mening, och låter fattigdomen själv vara den bästa reklamen.

En motsatt typ är mannen på kryckor, den tyste mannen med Kristusansikte och rödblont skägg; han rör sig ljudlöst fram längs de blygsammare gatorna, och det skall vara en solig och lockande vårdag för att han skall våga sig in till den centrala staden där han fattar posten invid Runeberg och stirrar ut i rymden med sina blanka ögon. Den olycklige mannen har sina ben vikta åt sidan i en skarp vinkel från knäna; men hans ansikte är oberört av lidande, och över hans läppar tränger inte ett ord. Kängsnörena hänga utmed kryckan i ett stort och välsorterat lager, och det är ofta en livlig kommers kring hans vandrande butik.

Det är någonting mycket slående med hans bibliska ansikte, och om man inte visste att Kristus vore alltför engagerad i Chicago och andra mera centrala skådeplatser för syndens framfart kunde man

tro han kommit på att i gudomlig ödmjukhet sälja kängsnören i Helsingfors. Tänk den tanken, vackra dam, när ni löser den högskaftade lackkängan på kvällen.

PENGARNAS SVENSKAR.

Nu läser man att i Grankulla skall Varuboden ersättas av Elanto.

Och då tänker man: Ja, naturligtvis.

Naturligtvis. Det är ju en svensk trakt med en burgen svensk befolkning. Naturligtvis finnas där inte resurser att hålla ett svenskt företag vid makt.

Och naturligtvis drar det upp en väldig fejd sedan man lyckligt och väl bragt olyckan i hamn. En väldig fejd med klang av svenska klingor och sköldar. Vem hade felet? Det är ett svårt tumult i tidningarnas spalter, alla beskylla varandra för håglöshet och försumlighet, och den enda parten som går genom striden med klar och nöjd panna är Elanto.

Nu kommer Nino Runeberg att handla russin vid Elantos nya disk i den gröna köpingen, Hagen står bredvid och köper krakmandel, medan doktor Zachariassén begär en strut pepparkorn för sin vackra fru. Herr ordningsman Gutta Wasenius står vid dörren och välkomnar, räknande kunderna.

Det återstår bara att gratulera till erövringen, herr Tanner! Det var väl gjort, och direktören kan gärna unna sig nöjet att under de första dagarna personligen gå Grankullanoblessen tillhanda. Herr Tanner har ett allvarligt och förtroendeingivande ansikte som gör sig utmärkt bakom Toledovågen, han är fri från humbug och smusslar inte med vikterna, han har ett artigt sätt mot husassistenterna i silkesstrumpor, ty han har förvärvat sig en riddares umgängesvana bland riksdagens kommunistiska skönheter, och han skall säkert kunna slå in ett paket cikoria med de rätta eleganta åtbörderna. Pen-

nan bakom örat, herr Tanner, lite kläm i mungiporna, en ask franska sardiner balanserande på fingerspetsarna — det blir ett tjusigt lejon i den lyckliggjorda svenska befolkningens mitt. För att försoningen skall vara fullständig behöves sedan blott ett anslag på dörren: Här tallas ikke vinska.

Nej, Elanto är duktigt skött, rejält system, rejäla varor. Gott föredöme för Varuboden. Och man måste kunna slå igenom när man bär ett så ljust och lyckat firmanamn som *Varuboden* (ohonorerat fynd av Jeremias).

Men det vill vara med svenskarna som med havets röda kardinaler, de mena: huvudsaken är att det går, och det får också gå bakåt.

Det var en gång tre skalder som sutto i en ångbåtshytt och rökte melankoliska cigarrer i Tavaststjernastämning, ty man var på återväg till hemlandet, och Nya kyrkans vassa torn växte föröver med

oroande hast. Då kom en antiskald till sällskapet, en glad och röd herre, han slog handen i bordet och sade:

— Punsch! Punsch ännu en gång, innan tremetersgränsen är passerad.

Och när han såg de förströdda poetansiktena framför sig utbrast han:

— Vaffan! Här sitter tre fullvuxna kar'ar och gråter. Det är för den döende svenskhetens skull, vafalls? Punsch!

Han stack nya och bättre cigarrer i munnen på skalderna och fortsatte:

— Idéer — fy tusan. Jag skall säga vad det är som skall rädda svenskarna här: pengar, pengar, pengar, Punsch, fröken!

Och när båten lade till vid kajen var han den förste som sprang över landgången, han sprang direkt till börsern, och då flögo alla papper i höjden.

Han förtjänade verkligen på kort tid åtskilliga pengar, varpå han förlorade ännu flera på ännu kortare tid. Men han

tog upp ett lån och for utrikes, eftersom han ansåg sig ha gjort sitt för fäderneslandet.

Han var nog en ärlig man på sitt sätt. När det gäller ta ställning i det gamla, bistra valet: pengarna — livet, föredra svenskarna att stilla ta farväl av livet, blott man garanterar att de få behålla pengarna.

Oktober 1922.

TAL TILL TALMAN.

Kanske är du riksdagsman, unge man; gå då strax upp i katedern och håll följande raska andragande vid herr Kallios fötter:

— Broder talman, vi lever i ett tidevarv, och man blir ju inte missförstådd om man på rak arm och stående fot proponerar närmare bekantskap: student noll åtta, tack skall du ha! Och vad själva sakfrågan beträffar skall jag uttrycka mig kort och tydligt nog: hej på dej och remiss till kulturutskottet!

Säg allt detta med gravlik stämma och högtidlig min; herr talman Kallio skall betrakta dig med ett tyst gillande i sina troskyldiga agrarögon. Kommer inte

i fråga att du blir avbruten och uppmanad att i ett parlamentariskt anförande begagna ett mera värdigt uttryckssätt. Allt ditt tal ljuder som en sällsam och respektabel musik i herr Kallios ofördälvade öra. Det är suveränt att inte begripa, och talmannen ifråga har ju den extra meriten att landets andra språk för honom är någonting ganska ofattbart.

Du får tala ostört, unge man; fortsätt!

— Stora utskottet framför i sitt betänkande, sidan 30: sill i papper, helan går, en halva porter, det dekromatiska sinnelaget fordrar det. Här är icke rådligt att motsätta sig de djupa ledens bestämda uppfattning, skål, herr talman. Men jag ser mig föranlåten fästa uppmärksamheten vid att regeringens proposition innehåller en högst överraskande formulering av själva lagtexten, III kap., 2 §, 4 mom. där det heter: vackert väder i dag, gomorrön, lagmanskan. Jag förmodar att ett förbiseende föreligger i korrekturet,

och därom är väl ett meddelande att emotse genom herr talmannen. (Paus.) Dock nej, herr talmannen har ingenting att invända, trevlig talman det här, gemytlig, fördomsfri, anspråkslös. Det skall vara luft emellan — § 1! — när man stöpar par fram med fjällan — herr Österholm har rätt! Är det någonting vidare? Barometerminimum över Atlanten, vind ESE, 3 Beaufort, i allmänhet oförändrat, lokala regn dock möjliga i N och S. Ack, ingen är väderleksprofet i sitt fädernesland, men låt i alla fall professor Oj bli riksdagsman, här behövs också horoskop. Det gäller att beräkna den kommunistiska stormen, den socialdemokratiska misten och herr Filanders dova tordön. Hissa stormvarningarna när fara hotar, och låt sekreteraren sitta med paraply över talmanshjässan. Den skall skonas. Det är förtal att man — för att nå fram här i landet — skall vara en vanlig enkel man. Nej, men en ovanligt enkel man. D e t

är demokrati. Svenskarna kan svenska, de är farliga. Herr Schauman talar franska, det är förfärligt, vad vill han här? Herr Amos Anderson läser latin, gå i kloster! Herr Furuhjelm känner stjärnorna i höjden, herr Österholm fiskarna i djupet, ut med dem! Är det någon ann' som vet något? Se på agrarerna, de läsa icke och skriva icke och ändå äro de breda i ändorna och skinande i ansiktena. Tack för ordet, herr talman!

Oktober 1922.

MÅNSKEN I HÅRET.

Vackra måne över Södra hamnen, du hänger som vårens lykta i molnets kant, stor och rund, naiv och blank. Det glittrar genom esplanadträdens nakna grenverk, ett stänk av fest genom en ännu frusen rymd. I denna intensiva Helsingforskväll kunde Heines mantel fladdra förbi Edlundska hörnet; men verkligheten är stillfull även i och för sig, ty Georg Procopé står stram på trottoaren och betraktar molnlandskapet. Månen är bra, den gamla, hederliga, stupid som ungdomen, men lika okonstlad. Låt honom skina på dig, vän; du har valkar under ögonen, du har mage, du har inte studentårens spänstighet kring veka livet, men alltid finns en

rest av lyrism där innerst. Kattorna jama och människohjärtat spritter till i små upplivande slag. Madame går med leende läpp; anamma henne hurtigt. Hon har svala kinder i kvällen, men det glöder under ekorrskinnet.

Den runda månen lyser över staden, över hamnen, över Finska viken, över de isiga stränderna längs hela den buktande kustlinjen. Marsmåne, blicka vänligt in i de svenska gårdarna och stugorna. Det är alltför mörkt och trött bakom mången ruta. Gjut en droppe vår i det tröga svenska blodet, en ilande droppe av silver. Det snarkar, ditt svenska folk, och du ser blott något ensamt sömnlöst, glåmigt öga.

Måne, skin på svenska riksdagsgruppen! Vi yrka att de ärade herrar, Annie Furuhjelm inräknad, samlas på torget i kvällen och bilda ring kring Vallgrens huttrande flicka. Hattarna av! Låt månskenet flöda genom Estlanders aristo-

kratiska hårtestar, låt det smeka Ragnar Furuhjelms tungt skulpterade hjässa som ju hör hemma under stjärnorna, låt det dekorera generalsekreterarens arga borst och Schamanens lilla liberala lock, låt det stryka vänligt över Miemois' lantliga peruk och Hjalmarjis gossetankar, låt det pillra kring Ramsays teaterpolisonger och Hornborgs karolinska profil, låt det glimma som fiskfjäll över Österholms salta ännu, låt det operera i Forselles' näs- och strupgångar, låt det slå gnistor i Åkerbloms kranium och låt det strö silver kring Annie Furuhjelms tinning — vackert silver i silver! Månken i håret, gode herrar, eld i benen och den parlamentariska svansen opp. Folket är sterilt, statistiken visar bedrövliga resultat, ungdomen trives inte här och det är ingen fart på nativiteten. Den svenska nativiteten sackar av! I ären ställda i spetsen, ädle herrar, och det förpliktar. Tagen varandra i hand och trån en dans kring

fontänflickan med bronsskinn. Sjungen en
eggande lystringssång som väcker genljud
vida över svenska nejder:

Håhå! Ja, det är så:

först i ringen och sen på tå!

Räcka vita handen, knyta kärleksbanden.

Det är roligt att vara två.

SALOMES HUVUD.

En dårdikt till den själiska skönheten.

Citat:

»Jag möter henne vart tredje år, och som jag känt henne sedan ett decennium tillbaka blir det tre sammanträffanden inalles. Jag känner henne, men känner henne inte, och mötena ha flyktigheten av ett ögonblick — eller e n ögonblick. Hon fascinerar; inte genom sin skönhet — hon är en ryska med ett mörkt vardagsansikte; och hennes gestalt är det ingenting ovanligt med, den är av normala dimensioner — vackert så förstås; men hon går så ungt och spänstigt, med rytmen av en dikt av Karlfeldt, att en man kan känna blodet susa. Kalla det en drottning's gång,

men det skall vara en väl gymnastiserad drottning.

Gör psykologi på gatan, vi äro vandrare och vandrarinor alla, tänk ut en människas karaktär på grund av hennes sätt att ta sig fram; nämn då min speciella både trotsig och trofast. Så har hon gått i tio år, lika vackert och fulländat, och ändå har hon haft sina öden att bära på. Senast hade hon en man vid sin sida, en rysk sjöofficer; han blev mördad, det hörde till saken på den tiden, och nu går hon ensam. Det vore något att vara målet för dessa elastiska kvinnosteg; men tanken klipper hastigt av sig själv, ty antag att det är slut med förtrollningen när hon gör halt, den spänstiga!»

Ovanstående är nedskrivet av en ung man som är mera oförbehållsam än förbehållsam. Han kan trots sin naivitet ha rätt på en punkt, en principiell. Han gör

nämligen sina quasierotiska iakttagelser med en viss teknisk färdighet. En fullkomlig kvinna är en detalj. Hennes behag ligger i en linje, en färg, ett tonfall. Den ena damen är mest tilltalande när hon går, den andra när hon kommer. Det vill säga, den senare har sin älskvardhet förborgad i det leende och vänliga sätt varmed hon är till hands, hon kulminerar när hon väl är framme; med andra ord, hon är inte anpassad för rörelsens rytmik, men kommer till sin rätt, estetiskt talat, i vila.

Det fanns på vår studenttid en filolog som hade upptäckt en liten judinna i en affär för vitvaror. Han ogillade livligt hennes händer och fötter, hennes skuldror och bröst, men han satte värde på hennes orientaliskt förnäma ansikte. Han älskade Salomes huvud! Han var henne länge trogen, och hon kallades den eviga judinnan. Men vi minnas ännu alla hur det förtröt honom att hon inte var komplett.

*

Hans olyckliga belägenhet gav honom slutligen anledning till en fantastisk tankeoperation. Han ville, mot naturens ordning, ha till sitt förfogande ett verkligt feminint ideal och företog sig till den ändan att plocka ihop användbara egenskaper hos damer på olika håll. En afton hade han fruntimret färdigt och då bad han oss upp till sin studentkammare.

— Hör nu på, pojkar, började han. Ni känner ju fröken Lindström. Hon är lite enfaldig, men snäll, och det är det viktigaste. Alltså tar vi hennes själ. Doktorinnan P. har som bäst en vacker vårhatt, den får hon släppa till eftersom det inte gärna kan bli fråga om något annat. Birgitta på Kungen har bra ben, och filosofiekandidaten Marta Öberg håller sig med ett så roligt födelsemärke på hakan — det kan vi inte undvara. Och nu ett par ögon. Jag har tänkt mig Pullans blå, ni vet. Hår i ljus. Första äls-

karinnans på Operan! Där har ni idealet,
gå ut med det arm i arm i solen!

Jag kommer ännu ihåg hans studentikosa jargong:

— Hör på pojkar, ni känner ju fröken Lindström.

INJE ROSEN.

— Leb' wohl — mein süsSES Valuta-schwein, viskade den heta och slanka berlinskan in i örat på vår farande landsman i det hon samtidigt klatschade vänskapligt med handflatan mot hans feta kinder. Han stod lång och präktig på tröskeln och betraktade henne bakifrån, ty så såg han henne i den höga spegeln på den motsatta väggen. Det var den smalaste kvinna som någonsin korsat hans väg, och han lovade henne att hon i den egenkapen skulle leva kvar i hans minne. Hon var så smal att han nästan kunde omfatta henne med tummen och långfingret, hon var en lilja på en hög och bristfärdig stängel, men en lilja som lutade sitt huvud tungt, tungt mot hans plånbok.

Men nu farväl, du herzallerliebste!

— Åh pardon, grep hon fast i det sista avskedets stund — du gosse, du stora hundrakilosgosse som flyger så lätt på kärleksvingar, du har varit så rar — och nu reser du till Wien. Då vet jag — min syster bor där nere, jag avgudar henne, hon dansar på kabaret, åh så stilig! Alla, alla, alla tycker om henne — Inje Rosen. På våren var hon i Berlin, men då glömde hon här någonting som hon håller av så mycket, hon glömde här sin tax, sin t a x, förstår du, och nu har jag en bön till dig, du tar ju honom med dig, du för taxen till min syster, älskling?

— Nej, sade vår landsman med en plötslig beslutsamhet — det gör jag verkligen inte, ja du får förlåta mig, jag reser i triksåer och korta varor, inte i taxar — a d j ö.

Och han gick, och han for till Wien, och han glömde henne.

Han var nämligen en tapper man —

samma egenskap som gjorde att han också i den nya staden roade sig tappert. Han drack vin, och han drack vin.

En afton satt han på ett förlustelseställe, internationellt sorl i salen, sång och dans på scenen, brokigt och naket i behaglig omväxling.

Plötsligt stirrade han med fuktiga blickar på världens kyskaste varietédanserska, hon svävade över tiljorna som i en kylig och vit dröm, det var en sällsamt het-sande oskuld i varje hennes rörelse, och det enda han förstod var att han älskade henne. Han såg på programmet: mycket riktigt, Inje Rosen, s y s t e r n!

Nu steg han upp, han stapplade fram i irrgångarna bakom scenen, han skrek att han ville träffa fröken Inje Rosen, han hade någonting att meddela henne, men då kom där en impresario, en likvit, grinande jude som gav honom en stöt i magen så han tumlade tillbaka.

När han gick hem talade han stilla

till sig själv: idiot. Och han beslöt att härefter aldrig resa utan tax.

Han vaknade på morgonen av att en i d é klämtade i hans huvud. Han slet av sig sin pyjamas i det han genom fönstret ropade ut en offert över det bullrande Wien: ett kungarike för en tax!

Förrän solen gått ned hade han löst problemet. För en summa som motsvarade sex finnmark köpte han av en grevinna en hund i det rätta, avlånga formatet, han band en strålande rosett kring dess hals, och stolt som en gud från en valutastark himmel vandrade han på kvällen till Inje Rosens teater. Utanför klädlogerna träffade han ånyo den likvita juden, han framförde belevat och sirligt sitt ärende, och nu blev han insläppt!

Inje Rosen var vacker som ett blommande träd, och när hon hört vilken möda vår uppoffrande landsman underkastat sig för att ända från Berlin ledsaga hem igen hennes lilla och dyrkade favorit, då

blev hon rörd, hon kastade sig i vår landsmans armar och kysste honom lidelsefullt.

Först när detta var gjort gav sig den sköna Inje Rosen tid att lyfta till sin barm den långväga taxen. Men i det samma förmörkades hennes hy, de stora astanielsenögonen stirrade dubbelt stora, hon stampade med sin nakna fot och ropade:

— Bedragare! Det här djuret är ett främmande djur! *Impressario* — kasta ut kar'n!

På mindre än en sekund var den likvite juden på sin post och utförde entusiastiskt hennes uppdrag.

SKROVET SKAKADE.

Fjärdarna lågo spegelblanka, luften var redan tidigt på morgonen överhettad, laddad med åskkvalm. Passagerarna på skärgårdsångarens soldäck sutto halvt bedövade av värmen, med blickarna ilande över havets blänkande gråa hud som upprullades i mjuka blåskiftande vågor där båten gick fram. Några ejdrar lyfte från en kobbe och tecknade med ett svart streck en vid cirkel i den tysta rymden.

En tjock herre med halmhatt och rött ansikte gick fram till kaptenen.

— Det blir hett i stan i dag, sade han.

Sedan var det åter tyst, och de fåtaliga passagerarna slumrade in i sina tankar.

Plötsligt började tvenne fruntimmer tala högt. Det ena var sorgklätt. De sutto tillsammans vid relingen och lutade huvudena tätt mot varandras. Scenen var irriterande.

— Herrijess Emmy, sade hon med det svarta floret. Herrijess — har jag inte berättat om den förfärliga jordfästningen? Kan du tänka dig så slarviga de är! När vi begrov svägerskan i familjegraven så var min avlidna man med. Nej, nej, han spökade inte, det var mycket värre. Det är ju ren så många år sen han dog och nu hade hans ben kommit upp med mul-len. Där låg hans stora skulderblad, grått och eländigt. De skovlade ned det igen. Oj, oj. Tänk dig, Adolfs skuldra. Jag som har lutat mitt huvud mot den skuldran. Men det är så längesen. Jag tycker i alla fall att sådant borde förbjudas. Så dyrt som det är med familjegravar nu-förtiden. Man kan ju aldrig vara säker. Man är ju inte där för att begrava de

döda, jag menar de som ren har dött, för flera herrans år sen. Vi var där för svägerskans skull. Hela stämningen blev förstörd, men det var bra att inte prästen kom av sig. En så'n rar präst, Lindblom. Den raraste av allesamman — sku' int' du säga det också, Emmy?

Vi gled o fram till en brygga, och kaptenen slog full back. Hela båten darade; skrovet skakade av sig det makabra fruntimrets ödesdigra bekymmer.

En ung, vacker dam steg ombord och kom upp på däck. Denna vackra dam hade ett barn i sin famn. Det var hennes barn. Hon satte sig vid kaptenens hytt för att vara i lä för luftdraget. Babyn sov i sin långa, vita kappa. Den rörande tavlan samlade allas blickar. Modern var en smärt blondin, hon lindade sina långa armar med öm elegans kring den lilla personen. Man ser inte alla dagar att moderna damer ha barn; de umgås i varje fall inte med sina barn. Den nygifta skön-

heten var också övertygad om vilket moraliskt mod hon ådagalade; hon lätt sitt smala, finhylda ansikte uttrycka ett stelt trots, samtidigt som de ljuvt neddragna mungiporna, saligt trötta av moderskapets möda och lycka, speglade en djup och medveten sjäfullhet. Hur intagande var hon inte; en sentida madonna i korsett och silkesstrumpor.

— Det är doktorinnan Fritz, sade den sorgklädda damen med en intensiv viskning som bars långt ut över de tysta fjärdarna. Fritz, just han som är tandläkare på Skatudden. Fast det är dåligt med praktiken nu när det är ont om pengarna så att folk får vänta på bättre tider för garnityrerna sina. Hon är född Berglund, plåtslagare Berglunds dotter från Borgå. Är hon inte stilig, Alma? Hon har varit på kontor och var förlovad med chefen men han slog opp för hon var så ointelligent, är hon inte söt, Emmy?

Nu vaknade babyn, och madonnan

kysste dess små händer. Därpå grep hon ett silveretui ur sin väska och tände en cigarrett med snabba och vana rörelser. Hon blåste ut stora moln av rök, varefter hon lidelsefullt kysste sitt barn på pannan. Det var förskräckligt.

I detsamma slog maskinen back, och skrovet skakade som av frossa.

FÖDELSEDAGSGÅVORNA.

Han vaknade av att han frös, och alltså blev det den dagens första bekymmer: nu var veden slut i huset och de sista pengarna gingo åt för nästa halvfamn. De två senaste dygnen hade klarats genom att han lånat gårdskarlens kälke, lyft sin pojke som passagerare på den och skjutsat ned till brädgården; där fick man köpa 50 kilo ved, och de kommo i triumf genom gatorna med sitt lass, far och son. På vägen mötte han en kollega från ämbetsverket, registratorn, och den stirrade med stora ögon, fastnaglad vid trottoaren.

— Har du blivit socialist, din jäkel! skrek registratorn, och hans näsa lyste ilsket röd i de tjugu graderna.

— Nej, men en kan bli ljöd svaret.

Sedan fortsattes transporten lyckligt till hemmets dörr, pojken drog och far sköt på, och aldrig hade han sett en munt-rare brasa än den morgonen. Han tyckte sig på något sätt ha en personlig del i lågornas tillblivelse, och han kände sig nästan som eldens upptäckare i tiden.

Men nu vaknade han av att han frös, och det slog honom att i de nya svårigheternas mörker måste slås nya gnistor med tankens flinta och stål. I samma stund uppstod emellertid en varm känsla i hans bröst, som av sig själv, det var som en snabb solglimt i själen, och han drog sig till minnes att han i alla fall vaknade till en dag med en smula mening i. Det var ju hans födelsedag, ingen milstolpe för mänskligheten för all del, men det kunde inte nekas att den hade en viss innebörd för hans eget vidkommande. Nu hade han hemlighållit sin lilla högtid, han hade inte med minsta antydning advi-

serat den, och det skulle verkligen roa honom att pröva familjens minnesgodhet.

I sängen bredvid låg hans hustru och sov. Hon hade krupit djupt i bäddens sköte, men konturerna av täcket som höjde och sänkte sig vid de jämna andedragen tecknade med sina mjuka våglinjer en fyllig helhet. Han smickrade sig med att hon inte led någon omedelbar nöd, hemmets milda; den spensliga och knoppande perioden bevarades som ett överkligt minne i familjealbumets gömmor.

Det ringde på dörren, och han hade strax en tanke: ett telegram, ett hyllningstelegram från släktingarna i provinsen! Han hörde hur tjänstpigan i köket långsamt satte sig i rörelse. Nu gick hon ut att öppna, och det hördes en karlröst i tamburen.

Om en stund knackade det på dörren:

— Frun, frun! Elektriciteten!

Det gick några ögonblick. Därpå vände sig frun om i bädden, helt makligt

bara. Men hon hade situationen fullkomligt klar för sig.

— Mauritz, sade hon vänligt men bestämt, det är elektriciteten.

— God morgon, Lydia! svarade han hjärtligt.

— God morgon, men fram med plånboken.

— Nej, bed kar'n komma igen på eftermiddagen, det passar bättre så.

— Äh, det täcks man inte. Hit med rocken, Mauritz, jag skall ta fram pengarna. Så behöver du inte besvära dig.

Pigan kallades in, och hon fick sin sedel. Mauritz tänkte på vedräkningen.

Dagen hade börjat.

Pojken som låg i rummet bredvid måste alarmeras, för det led mot skoltimmen. Han kom inrusande i bara nattskjortan, på väg till fars bädd för att leka gymnastik ett par minuter som de hade för vana, men Lydia fångade in de nakna benen, tryckte pilten till sin natt-

varma barm och viskade ömt som en älskarinna:

— Min egen lilla Otto!

Han — Mauritz! — hade tänkt ett ögonblick: nu kommer pojken, nu rider han galopp på pappas knä, nu blir det ett kaos av dynor och lakan och ett öronbedövande gratulus pappa!

Men ingenting hände, och det var bara att springa upp och dra de stoppade kalsongerna över hönsköttet.

— Kaffet dröjer, sade Lydia som låg kvar och väntade.

Han stod framför trymån och rakade sig. Kniven blänkte lockande vass i spegeln när han lät den glida under hakan. Han betraktade sig själv. Stackars ansikte, du blir 38 år i dag, sade han tyst. Jag känner dig, kalla mask. Du blir hårdare och bittrare för varje år som går. Jag ser rynkan mellan ögonbrynen och jag känner hur tidens mejsel gräver och gräver.

Under tiden skickades Otto till skolan, och Lydia drack kaffe. Då ringde det ånyo på dörren.

— Telegram eller blommor? gissade han för sig själv, i ironisk mening! Eller ett rek, kanske rentav ett rek?

Tjänstflickan kom in.

— Det var gårdskarl'n. Han lämnade det här.

Lydia såg upp, nyfiket och förväntansfullt.

Han höll i sin hand en blankett, en skatteblankett. Han studerade den inte utan ångest, men därpå brast han ut i ett lyckligt skratt.

— Varför skrattar du, tillrättavisade Lydia. Det ser sannerligen inte ut att vara någonting trevligt.

— Å vet du, jag trodde först det var någonting att oroa sig för. Någonting som skulle betalas — genast. Men kan du tänka dig så naivt, det här papperet förfaller först i nästa vecka.

Men tiden skred fram, och han fick lov att skynda sig. Han stod redan i ytterrocken och skulle gå.

— Det var så sant, hejdade plötsligt Lydia. Här var ett bud i går från livförsäkringskontoret. Du vet, dina premier. Det var verkligen bra att jag kom ihåg.

— Javisst, det var mycket vänligt av dig, svarade mannen. Du har ett gott minne, Lydia.

SAMMA FRUNTIMMER.

I.

Han var en sympatisk, blond herre med tjock, medelålders mage; nu satt han i grön spårvagn och stirrade som förhäxad på ett fruntimmer som hade stigit upp vid Salutorget. På sina breda lår höll hon en tung kasse genom vars blodfläckade makulatur man skönjde kalvstek, njure och ett illa ihopklämt kilo färsk strömming; överst var där instucken en knippa rabarber som lyste så saftig och rå att det kändes en sträv smak på tungan. Den blonde herrn stack en engelsk pastill mellan läpparna, men därpå fortsatte han sitt intensiva betraktande av

den junoniska frun. Hans blick tycktes undersökande treva sig fram över hennes olika partier, tills den med ett envist frågande uttryck stannade på hennes stora, bruna ansikte. Plötsligt smålog hon, helt flyktigt, avlägset och främmande, men det var nog, för nu fick han svar på sina frågor. Krusningen över de bastanta läpparna var reflexen av ett flickleende för länge sedan, och han mindes alltsammans.

Han var nybliven student på den tiden, så färsk och grön som den yngsta av rabarberstjälkarna i borgarhustruns famn mittemot. Det hade varit kamratfest på Kajsaniemi värdshus, man hade ätit wienerschnitzel, druckit porter och punsch. O du vår ungdoms wienerschnitzel, tänkte han, o I forna tiders wienerschnitzlar! Där låtsade vi med sakkunnig min studera matsedeln, medan beslutet var fattat långt i förväg. Endast wienerschnitzel tillfredsställde helt våra gastronomiska

anspråk; citronskivan med den obligatoriska anjovisfiléen betecknade en sällsam lyx som öppnade porten till restauranglivets utsökta njutningar. Och sedan ett glas punsch som dracks utan förkänsla av världskrig och förbud; det var mycket annorlunda mot nu.

Herrn i spårvagnen repeterade vidare:

— Låt mig se — kort därpå inträffade det. Jag bröt upp tidigare än de andra, jag skulle visst råka min syster, tror jag. Hur det var, om en stund stod jag ute i parken, och sommarkvällens skymning föll över Topelii björkar. Då kom flickan! Jag gick i min nya, fina studentmössa, och hon log på långt håll, så de vita tänderna lyste i dunklet. Det hade varit föga konventionellt att inte göra henne sällskap, och vi irrade vid varandras sida härs och tvärs under de åldriga träden. Nu minns jag, hon berättade att hon hade plats på ett bokbinderi och att hennes bror var någon-

ting på Oihonna. Jag sade henne att allt detta var förträffligt; vi strök fram längs planket kring Botaniska trädgården, och i samma stund fann vi att den lilla bakporten där var lämnad öppen. Naturligtvis gick vi in, och vi svärmade på de tysta gångarna mellan doftande blommor. Allt var vackert förtrollat denna natt, och det dröjde ej länge förrän vi funnit rätt på ett växthus vars dörrar verkligen inte var stängda. Där satt vi sedan under exotiska palmer och pratade med varandra i en innerlig stämning, pratade besjälats tills morgonen grydde och märkte inte något innan en trädgårdsmästare i grönt förkläde stod framför oss! Han stod framför oss i ett grönt förkläde, men kunde ingenting säga, för han var själv lika överraskad!

II.

Det var samma fruntimmer.

KLÄDERNAS FILOSOFI.

Nu skall Strindberg stå staty, och enligt tidens konstnärism skall han stå naken. Tänk, så stor blev han! Tjänstkvinnans son en dekorativ figur på stads-
huset, och högre kan man inte nå.

N ä r är man naken? Det är inte nog med att ta av kläderna, berömda män böra flås också. Plocka sedan av köttet, så de stå i bara skelettet, Josephson och alla de andra. Det är ingen dålig idé att resa upp folkets hövdingar som benrangel här och där i landet. Man bör inte försumma porträttligheten. Sedan samlas mobben på högtidsdagarna och sjunger sånger. På kvällen fackeltåg av Arbetets vänner, och lågorna kasta sitt magiska skimmer över svanskotan.

Tor Hedberg skrev visst att det är alldeles i sin ordning att Strindberg står naken; man kan inte tänka sig honom förhärligad i sliten rock och trasiga byxor. O vad man kan! Världen har blivit så skraddarmässig att det är en charm kring den fattiga arbetsrocken. Kommunisterna gå i rakknivspressade benkläder och engelska slipsar, det är bara hederliga människor som inte ha råd att vara klädda. Varifrån ta alla fruntimmer pengarna till sina invecklade dräkter? Det kan inte stå rätt till! Man blir glad i själen när man möter en flicka i enkel blus, för man förstår att det klappar ett hederligt hjärta bakom blusen. Och går där på gatan en herre med sneda klackar är han professor, minst.

Honnör för de blankslitna byxorna, de ha sin egen poesi!

CALIBANS FRU.

Vi äro inte människoätare, men oxätare, kalkonätare, störetare och så vidare. Det är noblare. Caliban är inte heller kannibal. Han uppskattar tryffel och fågelstek. Han är djupt mänsklig i det avseendet, och också i andra. Han har visserligen ett djurs kostym, han är luden och jordfärgad, men förråder alltjämt en rent mänsklig elakhet, ett mänskligt hämndbegär. Vad har Shakespeare avsett med honom? Det finns ju flera tolkningar. Han får stundom tjäna som sinnebild för övermänniskans antites; han anses då förkroppsliga brutaliteten,

han är underklass och bär pöbelns träck i sitt väsen. Han är bolsjeviken i Stormen; vi behöva därför inte anse att Prospero är den ädle kapitalisten.

Caliban är emellertid en underhållande bolsjevik. Han har ärvt mycken humor av sin moder Sycorax, häxa till professionen. Drick vin med honom — han är inte presentabel på Kämp, det måste ske i Josafats dal — drick vin med honom, och han lägger i dagen ett originellt och uppsluppet lynne. Han har visserligen ett sätt att stöna så ekot blir överansträngt; han vrålar gredelint, blodrött, kolsvart, i alla hemska färger; och han ligger på mage när han dricker — nej, Fritjof på Kämp skulle diskret locka ut honom ur matsalen, fingera en telefonkallelse, hjälpa på honom en vårpaletå med sidenfoder, övrräcka en promenadkäpp med silverkrycka; adjö. Caliban alkoholiserar på mage, när han inte dansar på sina nakna, långhåriga, sviktande

ben och sjunger de mest fantastiska kompositioner:

Ej mer jag bygger damm åt fiskar
och slår upp eld,
när husbond' vill;
ej heller tvättar tallrikar och diskar.
Ban, ban, Ca — Caliban,
är ej din dräng; nu skaffa dig en ann'.
Frihet, hejsan! Hejsan, frihet,
frihet, hejsan! Frihet!

Det är en glödande revolutionslidelse i detta poem; Shakespeare har föregripit det tjugonde seklets speciella passioner; vilken hyllning till omstörtningssmanien: hejsan, frihet!

Men Caliban är också ett vänsällt vidunder; han kysser herrskapets stortå, s'il vous plaît. Hög din bågare mot hans, och han ställer i utsikt en uppoffrande tjänstvillighet:

Jag vill dig visa källsprång, plocka bär,
uppmeta fisk och skaffa ved tillräckligt.
Låt mig få visa dig var surkart finns;

jag skall med naglarna uppgräva tryffel,
dig visa fågelbon och lära dig
markattor fånga; visa dig var nötter
i klasar växa, fånga då och då
fiskmåseungar uppå klipporna.

Här framskymtar en bra karaktär, under den hårda ytan. Herr Wohlström på Svenska teatern tar mycket riktigt fasta på de försonande dragen i Calibans väsen; han gestaltar ett melankoliskt mirakel. Caliban har en öm punkt under borsten på bröstet; han har en hemlig sorg, ett minne som grämer. Här komma vi den nyaste och originellaste tolkningen på spåren.

Det är nämligen Axel Gallén som berättar:

— Jag känner Caliban. Jag har träffat honom i Afrika. Han gick på sin buk, bodde i jorden och åt markens rötter. Det var en engelsman. Han var ett djur. Han drack whisky, enormt. Han hade inrättat sig så, emedan han hade en

hustru som var så grym att han inte kunde leva med henne.

Har Shakespeare menat att Calibans öde var att han var gift?

BEGAGNADE ROMANER.

På ett ställe här i staden säljes — enligt annonspressen — begagnade romaner. Här säljs också!

Vad bjudes för följande:

En farmaceut i vit väst kysser en flicka bakom en björkstam.

Denna lilla roman kan verkligen förefalla liten men den har fördelen vara högst obetydligt begagnad (av Hjalle). Den är, när allt kommer omkring, klassisk och slitstark. Den tål gott upplevas en gång till, både av honom och henne. Två små människor som behöva passande roller ha dem här.

Men här följer en obegagnad roman, byggd på ett modernare motiv.

En farmaceut i vit blus blandar pulver i en skål. Hon står på apoteket Skorpionen. Mitt emot bor en fet skald. Han ser henne genom sitt fönster. Han älskar den kvinnliga farmaceuten och har begynt en dikt till hennes ära:

Min kära är en farmaceut

Den fete skalden hade många gånger försökt finna en fortsättning på poemet, men ännu inte lyckats.

En dag var han inne med ett recept och blev expedierad just av den farmaceut som han älskade. Han betraktade henne med intresse; farmaceuten hade unga, klara ögon; och hon hanterade med ett så sakligt lugn alla salvor och droppar att poeten greps av djup vördnad. Han bad få råka henne; och då de råkades kysste den berömde fete skalden den vackra farmaceutens röda läppar. Därpå gick han hem och skrev under

stark hänförelse och på rak arm en ny vers på sitt skaldestycke:

Min kära är en farmaceut
som står på Skorpionen.

Därmed var det emellertid för denna gång slut med inspirationen, och han slumrade lyckligt in.

En vecka senare ringde ånyo den ofullbordade dikten oroande i hans öra, och han gick in med ett nytt recept. Han såg sin farmaceut i full verksamhet vid tillredningen av ett inventiöst pulver; farmaceuten stod med blossande kinder och lockarna burrligt nedfallande över de giftiga ingredienserna. Hon märkte den fetes skalden först när han tillät sig ett utrop av beundran. Då nickade hon glatt och kamratligt och torkade sina händer och kom fram och sade: Tjänare, hur står det till med dig, gamla gosse?

Skalden gick strax hem igen och skrev utan svårighet en ny rad:

Min kära är en farmaceut
som står på Skorpionen.

Med huvu't över morteln böjt

Han var nämligen djupt gripen av den vackra attitude han sett henne i: huvudet hade — faktiskt — varit ädelt böjt över morteln. Han såg henne för sig som en modern prästinna vilken lade tillrädda hemlighetsfulla droger till fromma för en lidande mänsklighet. Hur duktig är icke den samtida kvinnan, tänkte han; förr voro fruntimren upptagna av sin evinnerliga migrän, nu bota de andras. Och han mindes med ömhet sin älskade vars vita händer med examinerad kompetens vägde liv och död på känsliga vågar. Den moderna medicinen var ett stort och invecklat instrument; läkaren tryckte på en tangent, och strax dallrade en sträng borta i en vrå i ett apotek; den dallrande strängen var hans blonda farmaceut. Hur fattig på visdom blev han inte själv när

han jämförde sig med henne; han kunde konsumera hennes doser, men vad förstod han sig på att hörsamma varje finess i farmakokatagrafologien, det är receptskrivningskonsten.

Nästa gång sammanträffade de på en lyxrestaurang; skalden dansade jazz med farmaceuten. Han höll henne elastiskt om livet och hennes kind snuddade mot hans; men hela tiden tänkte han på farmakopéen och den vackra barmhärtighetsmission som var tilldelad henne. Världen var ett jättesjukhus, tycktes det honom, och alla människor voro patienter som suckade efter hjälp. Den natten lade han äntligen sista handen vid sitt diktverk:

Min kära är en farmaceut
som står på Skorpionen.
Med huvu't över morteln böjt
hon bistår sjukhushjonen.

Denna roman är emellertid blott skenbart obegagnad. Den utgör en variant på en äldre. Romeo och Julia.

BÖCKER ELLER KVINNOR?

Nu diskuteras om diktarna äro oavhängiga av livet: och bara beroende av varandra, det vill säga av böckerna. Det var Heidenstam som med sitt tal till Böök i Svenska akademien varnade för en överskattning av det litterära inflytandet — och inom kort uppflammade en diskussion kring ämnet i den lättantända Stockholmspressen. Allt blir till fejd i Stockholm, oftast en lekande, intellektuell fejd, ett tankens turnéspel med snabba och vassa inlägg. Någon gång drar det också upp till ett idéernas klubbekrig, men det sker blott i högtidsstunderna.

Torsten Fogelqvist i Dagens Nyheter företräder den hederliga mänsklighets-

ståndpunkten, kunde man säga; han går så långt att han menar att skaldens liv också har något att betyda, inte enbart skaldens bokhylla. Men det finns många sätt att konstatera det upplevda och självsedda i en dikt, utvecklar han, och man behöver inte nödvändigt tömma sekretärerna, gömma sig i ett draperi eller lägga sig under sängen för att göra detta konstaterande — det kan till och med ske på psykologisk och intuitiv väg. Man behöver inte känna namnen på alla de damer Goethe älskat för att förstå hans erotiska diktning. Men jag måste tillstå, tillägger Fogelqvist, att dessa damer dock erbjuda ett lika stort allmänmänskligt och levande intresse som den fullständiga förteckningen på alla de böcker som geheimerådet Goethe innehåft, lånat och läst.

Detta är ett trevligt och tillspetsat yttrande. Frågan blir om en normal skald har största behållningen av att studera kvinnorna eller av att älska böckerna. Nu

finns det dåliga böcker och dåliga kvinnor, därför är problemet invecklat, och varje liten poet är inte ett geheimeråd med ett omväxlande kvinnobibliotek genom hela skalan, men känna vi de ordinarie skalderna rätt, föredra de — om valet står fritt — att inte slumra in i korgstolen med en blodlös roman i famnen. Skalderna äro som folk mest, de tycka om pepprade smörgåsar med rivet kött, angostura och vackra flickor. Skalderna intressera sig mest för att uppbära goda inkomster och att ha sin mage i ordning. Skalderna äro av naturen lata, därför hänge de sig åt poesi, för det är lättare att skriva vers än prosa, skalderna hata att sitta tysta, därför umgås de hellre med kvinnor än med böcker. Skalderna älska sig själva, därför älska de också kvinnorna — det är samma släkte. Skalderna ligga i badkar och sjunga om »sorgen»; vid massagen är poemet färdigt. Nej, när sorgen kommer på allvar, då kvittrar inte människan,

då står hon ordlös och hittar inte på att rimma. Skalderna ha det bra. De så inte och skörda inte, men ändå äro de som liljorna på marken och sparvarna på kvisten.

Men här skulle avhandlas om kvinnor och böcker. Ja, det finns kvinnor som äro skrivna på prosa — i ordets sämre mening — och det finns kvinnor som äro som en uppslagen bok, att ögna igenom dem är i sanning ett ögonblicks verk. Men låt oss prisa de inbundna damerna — den ena kanske i kalvskinn, men den andra i äkta franskt band.

Och ändå — när man slagit ihop en kvinna, vilken befrielse att slå upp en bok.

Januari 1923.

INTERVJU MED RNEBERG.

Journalisten satt på Kämp och blickade ut i novemberdimman över Esplanaden. Han såg skugglika gestalter röra sig i den tunga luften av vit bomull, och längre bort i töcknet avtecknade sig Runebergs hjässa av brons i relief mot Wasa banks rödbruna fasad. Då fick han en idé, han gjorde penna och block klara och sprang ut i Londonvädret. Han fattade posto vid granitsockeln, lyfte på hatten och ropade:

— Det rör sig om Emilie, herr Nationalskald! Hon lever upp igen, fräsch och livlig, men det finns de som är generade för hennes vidkommande — vad anser Professorn själv?

Ett småleende knastrade i den hårda bronshuden, och en sober malmstämma talade:

— Emilie? Å, jag minns — den vackra blåstrumpan! Hon som stod bakom alla dörrar och ville bli kysst. Mycket nätt — Fredrika och jag tyckte bra om henne. Vad är det med flickan?

— Hennes natt- och dagbok, herr Nationskald! Tryckt i år!

— Kärahjärtandes, tryck på bara! Det var mycket rart alltsammans, det är ingenting att känna sig oroad för. Hur många muntra stunder har vi inte haft tillsammans med Emilie, Fredrika och jag! Och när man nu som jag har stått i samma bonjour i åtskilliga decennier är man glad åt omväxling — kärlek måste vi statyer ha, om än aldrig så lite. Nå, och vad är det Emilie påstår?

— Hon är mycket diskret...

— Kunde man inte tänka sig det! Den sippa nippertippan! Nej, vet herrn

vad, litterära fruntimmer, dem kunde vi aldrig riktigt med, Fredrika och jag.

— Och Professorns egna brev? Till Emilie!

— Herregud, har ni dem i behåll ännu? Skall ni trycka dem också!?

— Det råder olika mening . . .

— Tryck — tryck för tusan! Jag är en ärans man och det finns inte en fläck, inte en fläck som jag hade anledning att ångra! Och jag är väl en stor man, vafalls? Jag har rätt att begära att man sysselsätter sig med mig — det är inte nog med ert långsläpiga Vårt land, man kan bli förbannad — nej, hitta på något trevligare! Men jag vill inte att litteraturhyenorna skall pillra i smaklösheter — låt Goethe ligga i en klass för sig med sitt minutiösa: »heute kein Stuhlgang». Tryck ni breven, ni, så får jag ett litet skimmer kring hjässan på gamla dagar!

— Man menar att det skulle kasta en viss skugga över herr Nationalskalden.

— Kalla mig inte Nationalskald —
det skall tusan vara nationalskald i det
här landet! Och vad för övrigt min repu-
tation beträffar, så ber jag få säga att
för den svarar jag s j ä l v. Adjö.

November 1922.

ENGSTRÖM I FINLAND.

En abnormskoleföreståndare och ett fläskbolag kan fylla år och jubilera, ett bergsråd och en läskdrycksfabrik desslikes — varför skulle inte humorn fira jubileum med anledning av en lyckligt avrundad period? Notisen är att Strix fyller 25 år, Söndags-Nisse 60; denna nyhet är inte mindre betydelsefull än mycket kring Boulogne och Genua och kunde med fog uppmärksammas av Reuter och Havas. Svenska nationen gör sig redo att begå den dubbla högtiden. Det har ännu inte varit fråga om att resa en ryttarstaty till Engströms ära, men han har ett ögonblick nämnts såsom ett alternativt nummer bland de Aderton vilket också är majestätiskt. Och vad Hazze Z. beträffar skall man inte försumma att värdigt

hylla Grönköpings Birger Jarl. Det blir visning av byst i skolbokhandeln och illumination på kvällen i charkuterihörnan.

Albert Engström skrev en gång att det var tre herrar som voro bra: Strindberg, Lidforss och Gustaf Mattsson. Han kunde också ha nämnt herrar Bellman och Engström. Strix hör till geniernas klass; själva »vitsen», »anekdoten» blir litteratur: dessa tre fyra korthuggna rader äro en novell, en roman, ett skådespel! Engström är en Redaktör.

Söndags-Nisse kompletterar. Hasse Zetterström har skapat en skämttidning med egen stil, förnäm i tonen, orädd. Söndags-Nisse är Stockholm (inte minst när det handlar om Utö). Varje rad i tidningen är litterärt avvägd, och skulle Hasse Zetterström kunna teckna själv skulle han säkert göra det bra. När det är fråga om politik säger Söndags-Nisse sanningar, men säger dem förträffligt.

Endast Simplicissimus kom på sin tid

upp i plan med Strix och Söndags-Nisse. Hur fadda te sig inte de flesta tillgängliga skämttidningar. Den danska gemytligheten framträder bredbent och okonstnärlig, den tyska fantasien sysslar för närvarande mest med ett slags flott, koloreerad erotik och det franska skämtlynnet vältrar sig fortfarande i naket. Men det publiceras kanske roligare saker i Kapstaden, San Fransisco och Shanghai vilket ju ingalunda förefaller otroligt.

Det är för övrigt fastslaget att det erotiska skämtet inte har jordmån i Sverge. Det är man glad åt. Kvinnan i Norden är gjord att ta på allvar och med högtidligt sinn. Därtill uppfordrar hennes klara panna, ljusa öga och ädla bröstvidd.

Engström i Finland? Nej. Tanken är omöjlig. Här finns inte plats för en penna av hans pennas dimensioner, och här tolereras inte en manlig hjärna. Medborgarfriheten är garderad av så många knektar att det inte blir utrymme för

medborgarfriheten. Riket är kättingstyrt, och satiren faller trött sitt vapen där själva ursprungsföreteelsen är en slem karikatyr. Ett finländskt Grisslehamn skulle vara blockerat av armerade tullbåtar, Redaktören en synnerligen misstänklig och observerad person. Redaktören skulle teckna ett ministerporträtt efter levande modell och bli häktad för mordanslag. Redaktören skulle sirligt nalikas en finsk koling och i samma stund erfara en röd kula i bakhuvudet. Folkets hämnd, skulle frihetspressen skriva och slicka sig belåtet om mun; den kände slaktaren Engström fick sin lön i går när han sin vana trogen hade för avsikt att förgripa sig på underklassens majestät. Redaktören skulle skriva hexameter till herr Holstis ära och bli utvisad vilket dock vore ett privilegium, ty hellre det än att leva landsförvisad i sitt eget fädernesland, för att tala med Johan Ulfstjerna.

Mars 1922.

DR JOHNSON HAR ANLÄNT.

En besynnerlig kaross stannade utanför Societetshusets stora ingång, och den som steg ur var Dr Samuel Johnson. Det dånade i den ålderdomliga postvagnens skelett när detta berg av köttknippor och fettgördlar vältrade ned på gatan, omedelbart åtföljt av Mrs Thrale vars höfter vaggade i fysiologiskt medvetande av att ha burit till livet fjorton oppositionella döttrar; det fick vara en lättnad att dessa i fortsättningen i högre grad tillhörde ölbryggaren-maken än henne själv. Kring Dr Johnson skuttade beskäftigt Francis Barber, negern, som, efter att ha posterat vid vagnsdörren, figurerade med den johnsonska parisperuken i högsta hugg, och

man hade ännu inte trätt in i vestibulen innan trotjänaren med vana händer dragit det förnämliga plagget över sin herres huvud. *Thralia dulcia* fick reda sig själv, och det gjorde hon.

Dr Johnson stod emellertid och skrapade med fötterna innanför de roterande dörrarna, han tog en ansats för att störta in men kom i gång med fel fot och nödgades upprepa manövern; nu lyckades det, han hade med ett stigit in på det tjugonde seklets hotellgolv av marmor.

Portiern bockade automatiskt, men med ögon som voro vidunderligt uppspärade inför det sällsamma sjuttonhundretalssällskapet. Det tillhörde emellertid hans yrke att bibehålla fattningen även inför de mest exotiska uppenbarelser, och han pressade fram några stereotypa hälsningsord:

— Herrskapena är välkomna — beklagar bara att klimatet är ogästvänligt; kallt väder i dag...

Längre kom han inte, för det gick en mörk jordbävning över Dr Johnsons vädiga ansikte; den litteräre diktatorn klippte nervöst med fingrarna högt i luften och yttrade skarpt:

— Så snart jag trätt in på ett värds-
hus, plär jag uppleva förgätenhet av all omsorg, frihet från all ängslan — men här talar Ni om vädrets besvärligheter. Klimatets skiftningar bör man glädja sig åt i stillhet, eller bära med undergivenhet, men man skall icke uppta samtalen med sådant som icke är nytt för någon. Klo-
kare skulle Ni ha förfarit, min gode man, om Ni utan tidsutdräkt låtit sadla en springare och sänt ett ilbud till den senfödde Sir George H i r n med under-
rättelse om att Dr Samuel Johnson anlönt till staden samt behagar kalla honom till sig. Gack nu och gör så som jag låtit Er förstå, och stör inte väderleken i dess utförande av sitt enkla men nyttiga värv.

Mrs Thrale hade slagit sig ned i en av

hallens fåtöljer; hon ordnade dräktens veck över sina bröst och betraktade med långa blickar en italiensk musikant som var på väg upp till orkesterestraden. Francis Barber hade dragit försorg om att teet redan var framburet; hotellet hade nog takt att servera te oförtrutet, i alltjämt nya omgångar, så länge Dr Johnson dröjde inom dess murar.

Dr Johnson satte sig hos Mrs Thrale, tömde den första koppen och lutade huvudet på sned precis på samma sätt som han hade för vana för hundrafemtio år sedan. För Mrs Thrale var det icke nödvändigt att kasta annat än ett flyktigt öga på Dr Johnsons attitüde för att hon skulle inse att stunden var inne då det skulle gå löst; vid hågkomsten av de milslånga middagarna i Streatham sade hon, med en knappt hörbar suck, för sig själv:
— Nu börjar han igen.

Dr Johnson lät fingrarna spela kring de blanka knapparna i den bruna rock i

vilken han, till följd av dess snygghet, trivdes så föga. Efter att han tömt den andra, tredje och fjärde koppen te började han med en grimas:

— Min kära Thralia, Ni har, såsom fallet är med mig, säkert lagt märke till hurusom det folkslag till vilket vår resa fört oss är i avsaknad av själva grundbetingelsen för en människovärdig tillvaro. Detta folkslag hyser i sanning ingen passion för att konversera, och jag befarar att det på sin höjd inlåter sig i samtal med den svarta hunden för vars nospets Sir George Hirn förräder en med mina känslor så besläktad vördnad. En nation som inte har gåvan att konversera är, med förlov sagt, en nation av spetsbovar, och jag ville inte för allt i världen önska Er, Mrs Thräle, olyckan att sitta tillsammans vid ett middagsbord med de trumpna whigger som på dessa breddgrader leda folkets öden. Jag skulle inte heller vilja finna mig i en så-

dan hemsökelse att min gamla miss Williams — som på grund av sin blindhet visserligen haft ovanan att sticka fingret i tekoppen för att övertyga sig om att den är väl påfylld — bleve nödsakad att bryta sitt bröd vid den republikanska taffeln i närheten av Polcirkeln. Men jag inser ju att redan landets beskaffenhet omöjliggör varje försök att konversera kvickt och otvunget. Vilket beklämmande landskap av sten mötte icke vårt öga här utanför, en kvadrat av ödemark mitt i staden. Och märk väl, min käraste Thralia, de fantom som hemsöka en ödemark äro bristen, eländet och faran; övergivenhetens vådor storma an mot tanken . . .

Emellertid hade professor Hirn redan länge, iklädd frack, dolt sig bakom en pelare; han steg nu gravitetiskt fram, bugande sig för Mrs Thrale och hennes följeslagare.

Dr Johnson reste sig pustande, huvu-

det rullade och blickarna jublade. Ansiktet förvreds i en av dessa berömda, ohyggliga spasmer, men rösten klingade med en omotståndlig charm:

— Min käre kollega, detta sammanträffande gläder mig mer än jag kan ge uttryck åt, och ändå plär jag inte, enligt vad det förljudes, ha någon svårighet att uttrycka mig. Nåväl, jag har gjort mig mödan söka upp Er, Sir George för att låta Er få veta, att jag föredra se detta land hirniserat framom att se det böökiserat. Ni har rätt — jag är inte mer fenomenal än jag är! Å Mrs Thrale, låt mig få föreställa för Er denna enkla man — han är likväl stor, ty han har lärt känna mig. Ja, ni vet, Sir George, Mrs Thrale är en av dessa femtusen damer med vilka man skulle ha varit gift . . . Men nu, mina kära vänner, bege vi oss upp till trettifemman, för känner jag Francis Barber rätt har han sagt till om sköldpaddssoppa, burgunder

och brysselkål. Ack, jag älskar brysselkål, i likhet med Mrs Thrale.

Sällskapet satte sig i rörelse — i spetsen Dr Johnson och därpå Mrs Thrale, hack i häl följd av Sir George Hirn vars frackskört buros högt av den påpasslige Francis Barber.

MÖTE MED RASKOLNIKOV.

Det var Raskolnikov som satt i spår-vagnen — jag kunde inte ha tagit miste, ty hela uppenbarelsen var lätt att känna igen och ansiktet hade en fruktansvärd porträttlikhet. Han bar rysk studentmossa och en fattig, sliten kappa med bortfallna knappar. Hans gestalt var utmärglad, ansiktet var blekt och sjukt, ögonen brunno i feber. Han hade sjunkit ihop i ett hörn av vagnen, närmast dörren, han var sällsamt frånvarande och spratt till i ångest när konduktören kom och knäppte hans kupong.

Jag kunde inte slita mina blickar från den dystra gestalten. Jag förstod att han var mitt inne i sin kris — det var efter

brottet men före Sibirien. Jag frågade inte med vilka underbara medel han övervunnit tid och rum, hur det kommit sig att han lämnat sitt usla studentkyffe i den Petersburgska smutsen, lämnat sina vänner Marmeladov och Katerina Ivanovna, Sonja och Rasumihin, övergett sin mor och syster. Det var nog för mig att det var han, och hans anblick fascinerade mig. Jag levde mig in i hans värld — satt han inte och genomgick i minnet de ohyggliga stunderna då hans yxa arbetade och de två gamla kvinnorna sjönko ned i sitt blod? Eller han vandrade sömngångarlikt på Petersburgs prospekt, förtärd av ruelse. Han stod mitt i vimlet på Nikolajbron, en kusk gav honom ett piskrapp över ryggen, det smärtade så han måste söka stöd mot broräcket, han skar tänderna av raseri. Då kom en gammal köpmansfru i huva, hon förbarmade sig över honom och stack ett mynt i hans hand — ack, det finns ändå goda människor i

världen. Han stod länge kvar med myntet i handen. Nevas vatten var underbart blått denna dag, himmeln var utan moln, och katedralens kupol glänste som aldrig förr. Hur ofta hade han inte på hemväg från universitetet stannat inför denna utsikt, stannat och grubblat. Han hade varit ung en gång . . . för några dagar sedan, han hade varit student, han hade drömt om en stor framtid, han hade brottats med tidens problem — vad allt detta var främmande och avlägset. Plötsligt kände han det hårda metallmyntet i sin hand, han höll det upp, greps av avsky och kastade det långt bort.

Säg, Raskolnikov, kommer du ihåg kopparslanten som föll djupt i Nevas vatten? Det klibbar blod vid alla pengar, de bränna i händerna, ty minnet, det hemska minnet gnager ständigt.

Jag stiger upp i vagnen, och när jag går förbi Raskolnikov lutar jag mig ned och säger med låg, sammanpressad röst:

— Aljona Ivanovna. Lisa-
veta.

En nervös ryckning drar över Ras-
kolnikovs ansikte, men han förråder inte
med en rörelse vad han känner och han
ser inte en gång upp på mig.

Jag stiger ut på plattformen och iakt-
tar honom genom glasdörren.

Strax därpå reser han sig hastigt, och
vagnen har ännu inte hunnit stanna förrän
han skyndsamt hoppar av.

Det snöar över staden, och Raskolni-
kovs magra gestalt uppslukas av den tät-
nande skymningen.

DEN LEEENDE SPÅRVAGNEN.

Du vaknar på natten och frågar dig vem du är — din själ sjunker genom rymder av mörker utan vila och fäste. Vilken börda är inte ens slitna jag under de långa dagarna, men ändå större blir ångesten när man i nattens tomrum tappar bort sig själv. Då — klappar hjärtat plötsligt till med alarmerande, klingande slag, i samma stund erinrar man sig med lättnad att man är en människa med armar och ben, lungor och blod, och man klatschar sig själv uppmuntrande på låret. Det gäller att blixtnabbt knyta an tanken vid någon sympatisk och betydelselös upplevelse under den förflutna dagen, någon episod som tvingar bort mörkret och orien-

terar en i medmänniskornas lilla lugna värld. Det behöver inte vara en »händelse», det kan vara nog med en syn och ett intryck, och det får handla om Strix eller schack, det får vara en tavla eller en kvinna, ett moln i solnedgången eller en sparvs kvitter över gatan, det får vara minnet av en teatersalong eller minnet av en invalid i en portgång, minnet av en älskarinna som gråter eller av en kirurg som snyter sig. Det väsentliga är att medvetandet klamrar sig fast vid någonting varmt och begripligt, någonting mänskligt i sin litenhet. Man behöver någonting vederkvickande, ty mitt genom sitt självbedrägeri hör man ändå kistlocket skruvas fast.

Det var då jag erinrade mig en spårvagn — den leende spårvagnen. Jag stod på främre plattformen och rökte en cigarr för omväxlings skull, det var nämligen en av dessa ljumma januaridagar år 1923 med sol över fasaderna och pösande kvick-

silver i termometrarna. Jag vände mig om och granskade passagerarna i vagnen — nej, den här gången var Raskolnikov inte med, och Gud ske lov för det. Då kom den kvinnliga konduktören, hon var en världsdam, stor, grann gestalt, blont hår, yverboret ansikte med trötta nedfallande ögonlock. Hon markerade min biljett, och jag sade: tack.

— V a' s a'? frågade världsdamen och höjde ögonlocken ett grand.

— Det var tack jag sa', sa' jag.

— Jaså var det det! Och jag som trodde att min herre ville ha övergång. Se, vi är inte vana vid att folk säger nånting... nånting onödigt. Var så god!

Och hon fällde ned den lilla talluckan genom vilken hennes vita och vassa tänder hade skymtat på så nära håll.

Vagnen stannade, och vid hållplatsen stod en fet torgmadam, en fiskmadam, som gjorde sig beredd att äntra upp med

sina två korgar. Men passagen var trång, och jag grep henne beslutsamt under armen. Det stod en doft av färsk strömming kring den väldiga kvinnan vars härdade och klotrunda kinder brunno som glöd i brasan. Hennes kropp var omvirad med ylletröjor, schalar och dukar, varv efter varv, och djupt ur dessa bylten höjde sig en liten suck när de korta, styva benen kämpade med trappsteget. Men när hon väl var uppe vände hon sig till mig med hela värmen i sin majestätiska person:

— Nu skall jag be få säga tack — det var ett krafttag min herre tog i gumman, och det behövs också, fast jag själv säger det! Inte för att man har det så fett, vet herrn, men när man står med sin fisk på samma plats vinter och sommar, i snö och regn — man blir liksom fastvuxen vid jorden. Och därför är man glad att få hjälp när man skall opp ur dyn!

Och hon log invärtes så gott att den kolossala magen skakade som en fjättrad ballong i storm.

Konduktrisen hade skjutit upp dörarna, nu log också hon, hela vagnen log, och det sker inte alla dagar i grå republik.

FELIX NYLUND.

Det var någonting som inträffade helt nyligen — Felix Nylund steg i land på Finlands kust, han höjde hatten i skyn, den vintriga vinden lekte välkomnande i hans konstnärspeluk, och han ropade ut över sitt hemlands drivor:

— Halløj, nu er jeg her! Giv mig en lang sort Cigar!

Då var det någon som sade:

— De er en stor Spøgefugl, Hr Nylund.

— Jeg spøger aldeles ikke, Højsterede. En Cigar, en lang sort!

— Strax en Cigar, det maa jeg sige. Det var Satans . . .

Felix Nylund fick sin cigarr, och han

hade förresten gjort sig ärligt förtjänt av den, eftersom han var en långväga person: han kom från sitt väna Bagsværd i Danmark där näktergalen sjunger i ljumma sommarnätter och där fru Fernandas smala skugga glider tyst över månbelysta sandgångar.

Den temperamentsfulle skulptören blåste ut ett åskmoln av tobaksrök, och därpå begynte han omedelbart:

Nu larmar cigalen bak huset.
Och tji-tja'n förlamar sin brud
och segnar lycksalig i gruset
med kylig och klappande hud.
Och ljudlöst, med gungande lykta,
därute en jaga ses gå.
I mörkret hans skugga ses flykta.
Och tio en klocka hörs slå.

— I Bagsværd? frågade någon.

— Nej, för tusan, har ni inte läst Pedersen — Seedorff! Översättning av Nylund, timmermansson och bild-

huggare. Ni följer inte med er tid —
kom med nu, pojkar, skall ni få höra
vers!

Han tog de närvarande vid handen och
ledde dem till ett stort kafé i staden.
Man bänkade sig i en box, och strax sade
Nylund följande:

— Vaktmästare, kaffe! Sophus Claus-
sen — kommer ni ihåg Sophus Claussens
dikt om leran — det är leran som sjunger
när den lilla fabriksflickan svarvar sin
vas i verkstaden — leran vändas i skapel-
sens smärta, men det är nånting ljuvt
på samma gång — och refrängen är bra,
lerans refräng, pojkar:

Brænd ind i mig din Tid och Stil,
brænd ind mig med dit Hjerte
og med dit søde Smil!

— Det är bra, inte sant: og med dit
søde Smil — vaktmästare, fyra kaffe —
och cigarrer — men den här minns ni väl
— Den døde Lærke — Jeppe Aakjær:

Nys jeg gik i den dybe Sne,
fik et skærende Syn at se:
Halvt begravet bag Sneens flig
laa der et lille Lærkelig.

Tog jeg Fuglen i Haanden op.
Aa, saa mager dens spinkle Krop!
. . . Slapt nu hænger din vinges Fjer,
Struben har ingen Triller mer.

— Skål, Struben har ingen Triller
mer, det är nästan sentimentalt, när man
tänker, men den här kommer ni väl ihåg,
från Den Sommer og den Eng — Vor
Barndoms Bæk — den är d a n s k:

Du lille muntre danske Bæk
bag Hyld og Hegn og Hybenhæk
og midt i lave Enge,
du gav mitt Sprog dets Sølvklang;
det bløde Nyn ved Vuggens Gang
og Rytmen i vor Folkesang
er Laan fra dine Strænge.

De närmaste borden spetsade sina
öron, ställets vaktmästare bildade en krets
av diskret men intresserat lyssnande pub-

lik, och sällskapet kring Felix Nylund hängde i häpnad vid hans vältaliga läppar. Någon frågade:

— Kan du allt det där, Nylund?

— Jag lär mig det om kvällarna, svarade skulptören. Ni skulle också lära er nånting om kvällarna. Den här kommer ni väl ihåg. Valdemar Rørdams översättning av Paul Fort — Förræderen — sex kaffe, vaktmästare — den underliga krigsdikten, poetens krigsdikt — han älskar Guds vackra himmel som förr, men han känner han inte har rätt till det, för hans fädernesland »lider»:

Al min kraft har jeg ofret et fejgt Förræderi.
Alt, hvad jeg elsker — Poesi! Poesi!
Hvad hjælper det jeg synger mine vaarfriske
Sange

og smykker med Violer Elskovs falmede Bryst?
Mit Fædreland lider. Jeg er Svaghedens
Fange . . .

Svale fra Bondeby, dig har jeg forraadt.
Svindende Tordensky, dig har jeg forraadt.

Min blomstrende Abildgaard, dig har jeg forraadt.

Regnbue, Hjertensven, dig har jeg forraadt.

Struptudse, lille Bror, dig har jeg forraadt.

Frankrig, evige Vaar, dig har jeg forraadt.

Al min kraft har jeg ofret et fejgt Forræderi.

Alt, vad jeg elsker — Poesi! Poesi!

— Poesi! Poesi! utropade Felix Nylund med en inspirerad gest från Montmartre — det var ett litet stänk av grått i hans långa lock, men förövrigt levde det av ungdom i det karakteristiskt skulpterade ansiktet. Och han läste sina vers med en precision som hedrat en yrkesman — det satt ett par professionella litteratörer i hans cirkel, men de kunde ingenting!

Felix Nylund kastade en blick mot fönstret — eftermiddagen stirrade in med sitt hemska, gråa öga. Bildhuggaren kröp ihop i sin rock, han var erinrad om att han befann sig i sitt hemland. Och han talade med gravlik röst:

Over Verden skygger
den store sorte Fane.
Døden rider sin lurvede Hest,
alt det levendes Bane.
Døden rider sin lurvede Krik
over blegede Vænger . . .

— Nu gaar vi paa Kafeen.
Maa jeg faa see den sidste Avis?
Hvad gjør man i Parlamentet?
Intet? Det har jeg ventet.
Hvad skriver man fra Paris?

Felix Nylund betraktade sina vänner
med en forskande blick, därpå slog han
handen i bordet och utbrast:

— T r æ t t e M æ n d!

En vaktmästare sprang hastigt fram
till bordet:

— Var det kaffe herrn sa' till om?

VID SJUKHUSETS PORT.

Mörkret föll hastigt på, skuggorna tätade över vägen. Min vandring hade fört mig ut till stadens periferi där nya gator drogo upp sina raka linjer över fält och skogsbackar. Sensommarkvällens måne gled över hustaken, luften var ljum.

Jag gick förbi ett högt plank som inhägnade det ryktbara, mondäna sjukhuset. Här innanför vårdades nerver i bristning och nerver som redan brustit. Vid porten plögade vakten stå på post, en liten vithårig man, en tomte i uniformsmössa, och han hade för vana att hälsa vänligt på de förbigående i det han höll dörren öppnad till hälften: det var bara att stiga in om man ansåg stunden vara kommen.

Luften var ljum och elastisk, mörkret föll på, alla konturer slätades ut, och en stämning av överklighet svepte genom denna tysta timme mellan dag och natt.

Denna gång var sjukhusvakten inte på sin plats, men där var någonting annat och sällsamt att iaktta: i öppningen under porten stucko fram två kvinnofötter i vita strumpor och glänsande balskor. Det var en egendomlig vädjan till yttervärlden från den välskötta anstaltens stränga isolering. Porten av trä bar ett genomstucket ornament, och jag kunde inte undgå att blicka in genom det utsågade mönstret: det var Sigrid Stålarms eller Ofelia som stod där innanför, i en gul mantel och med utslaget, blont hår; en månstråle lekte i ett silverspänne över pannan.

Jag hörde en het, viskande röst:

— Gustav, äntligen kom du . . . Jag har väntat dig hela dagen, nej, alla dagar så länge jag har levat! Du är mycket olycklig, det ser jag nog — stackars du.

Jag lyfte diskret på hatten.

— Jag heter inte Gustav, sade jag.
Och jag är inte heller olycklig.

— Nej, du heter inte Gustav, fortsatte den melodiska rösten bakom träets dekorativa galler. Du heter Bernhard, du heter Jarl — Verner eller Hjalmar — mig gör det detsamma, ty du är du. Och jag har en gång älskat dig, och du har älskat mig.

— Min nådiga . . .

— Ack, minns du inte de höga vinterkvällarna under Brunnsparkens stjärnor . . . eller var det en vår vid Öresund, i bokskogen bland alla solkattorna, du! . . . eller möttes vi en gång under kronorna i Fontainebleau — ack, mitt huvud är så sjukt, och jag får ju inte komma ihåg.

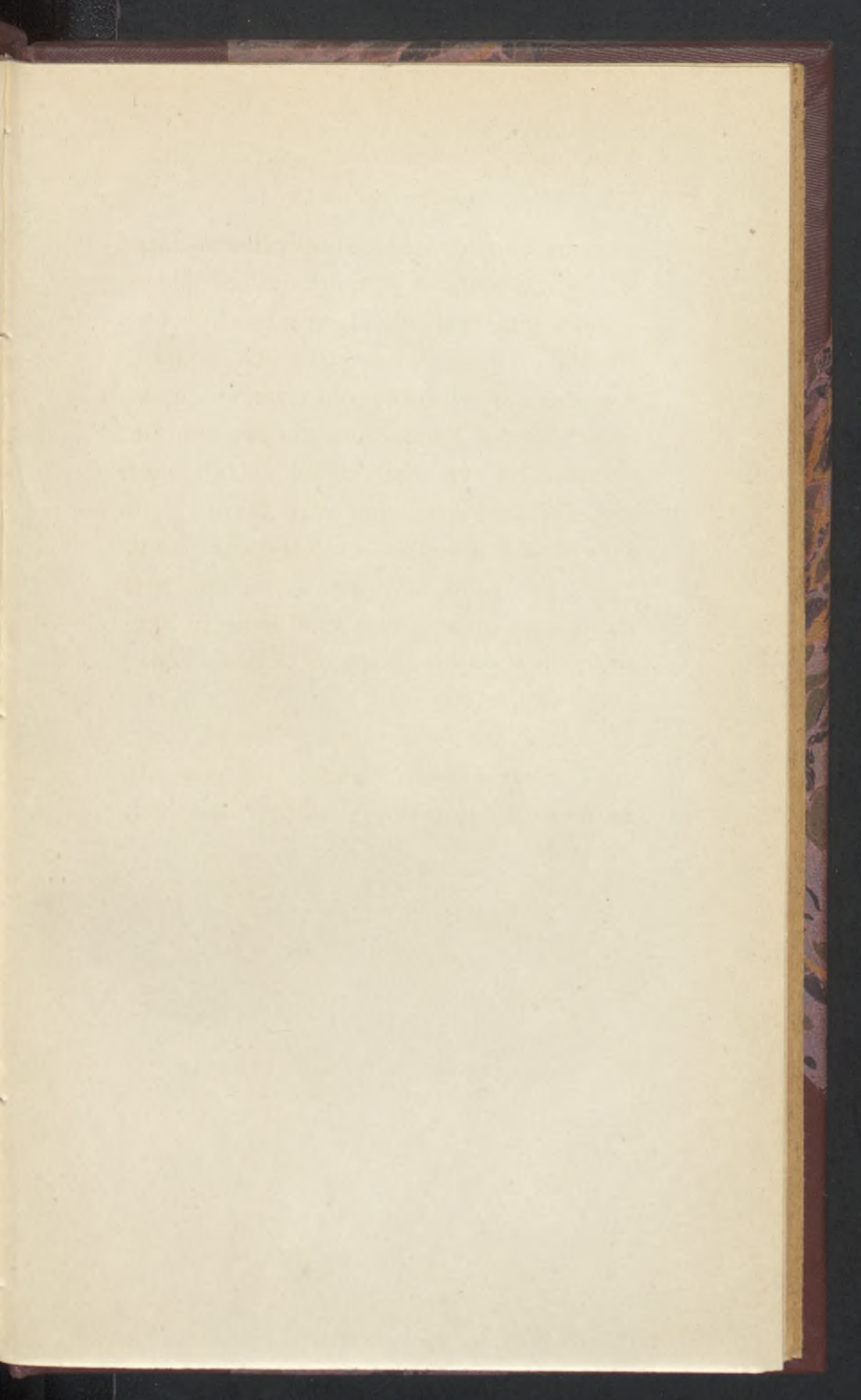
— Nej, inte komma ihåg . . .

— O nu minns jag likväl — du heter Octave, min vän, och jag är Brigitte, Brigitte Pierson! Octave och Brigitte älskade varandra — nej, du får inte glömma, inte

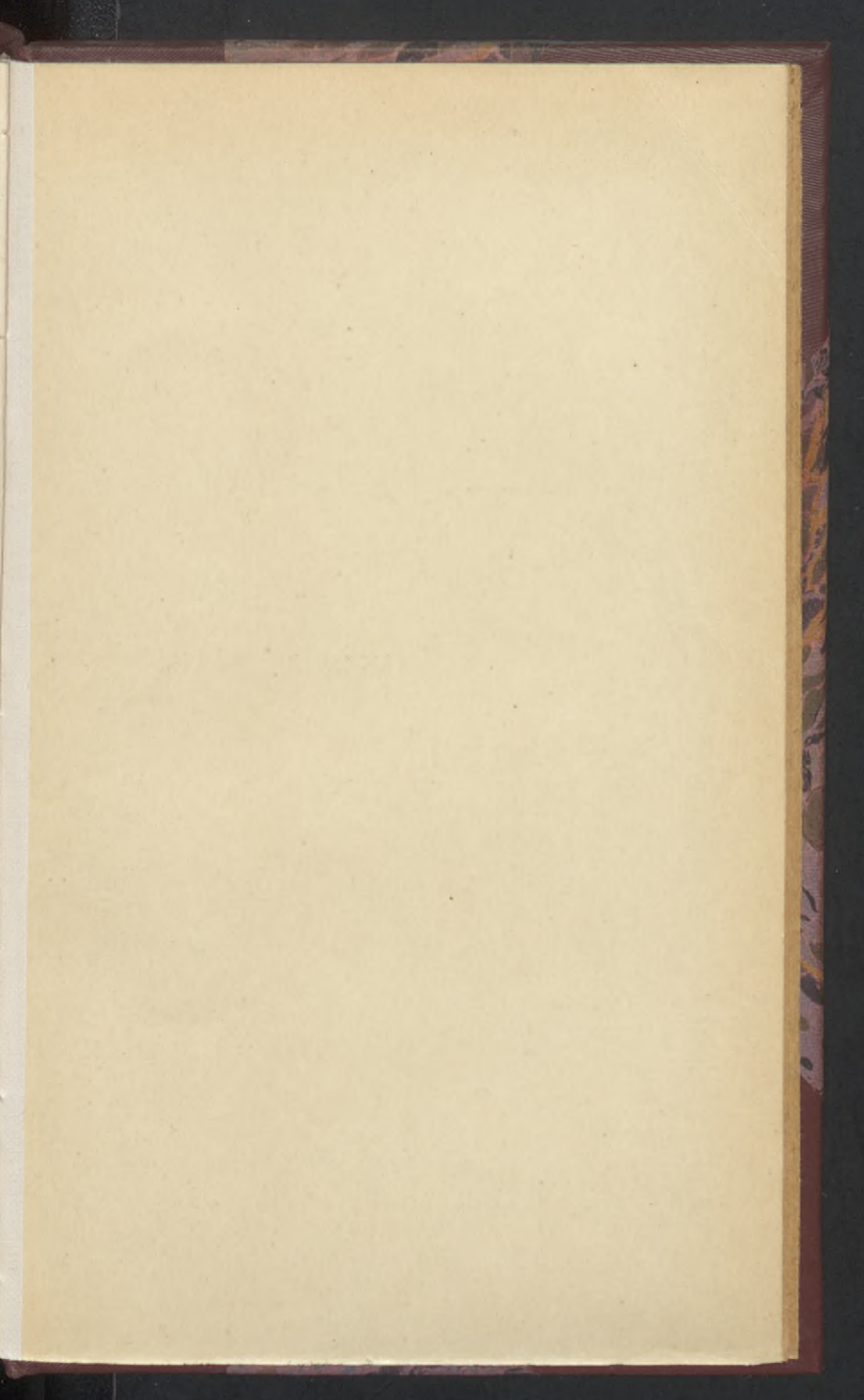
glömma klippan i månskenskvällarna däri-
från vi blickade ut över den ödsliga däl-
den och där jag berättade dig mitt livs historia.
Du var så ung Octave, ung och sorgsen,
hur ofta grät du inte i min famn — ingen-
ting i världen kunde bota din oro och din
ångest. Du var inte alltid rättvis mot
mig, Octave, du kunde vara grym — en
gång lekte du med en kniv över mitt
bröst, du trodde att jag sov — nej, nej,
jag är inte ond på dig, vi älskade ju var-
andra, och därför måste vi skiljas. Tänk,
alltid skiljas!

— Ja, det är då visst och sant.

— Skiljas igen! Ändå är jag glad att
du kom, du min dag i natten! Lev väl,
Octave!

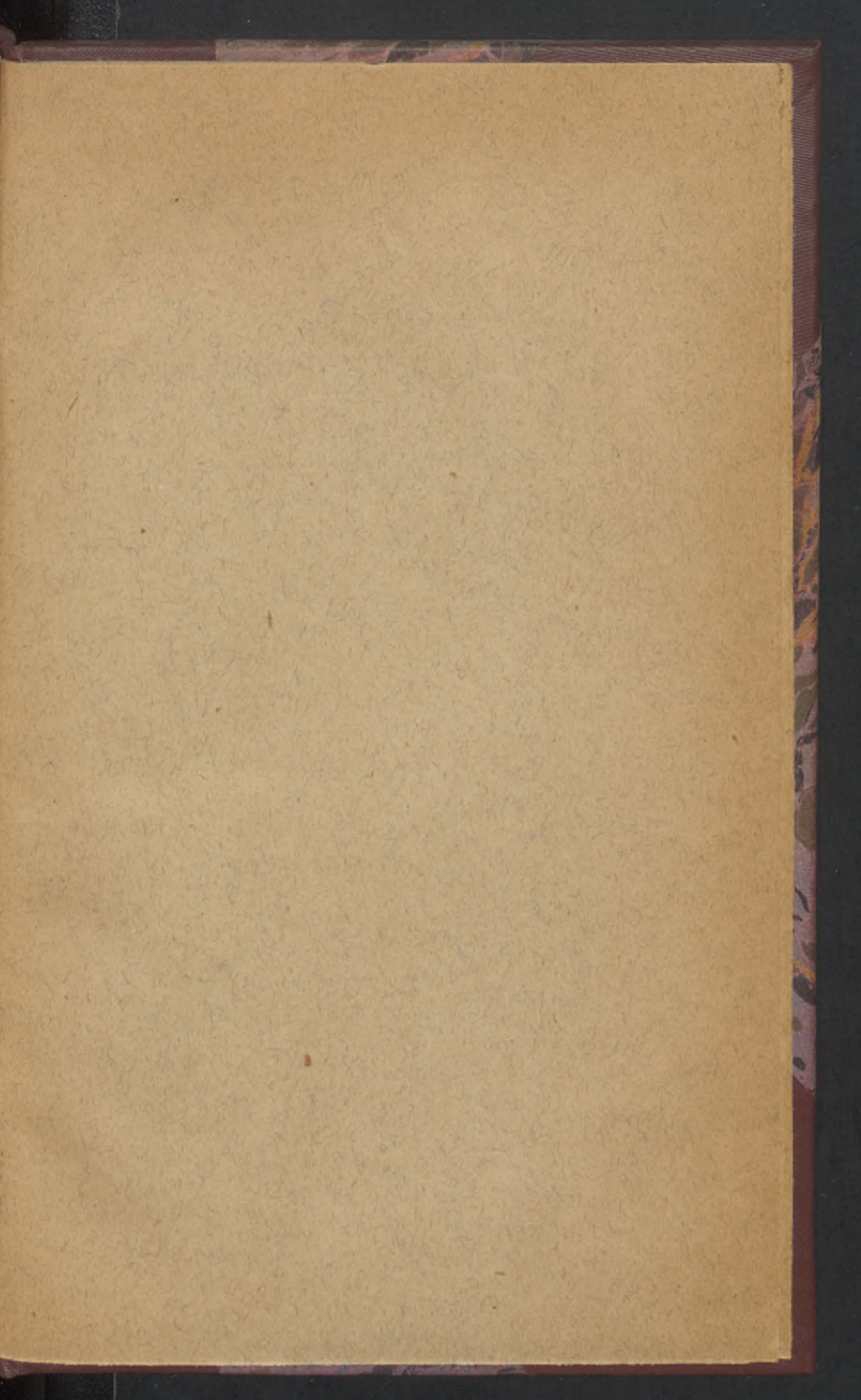
Shads 6/2
85

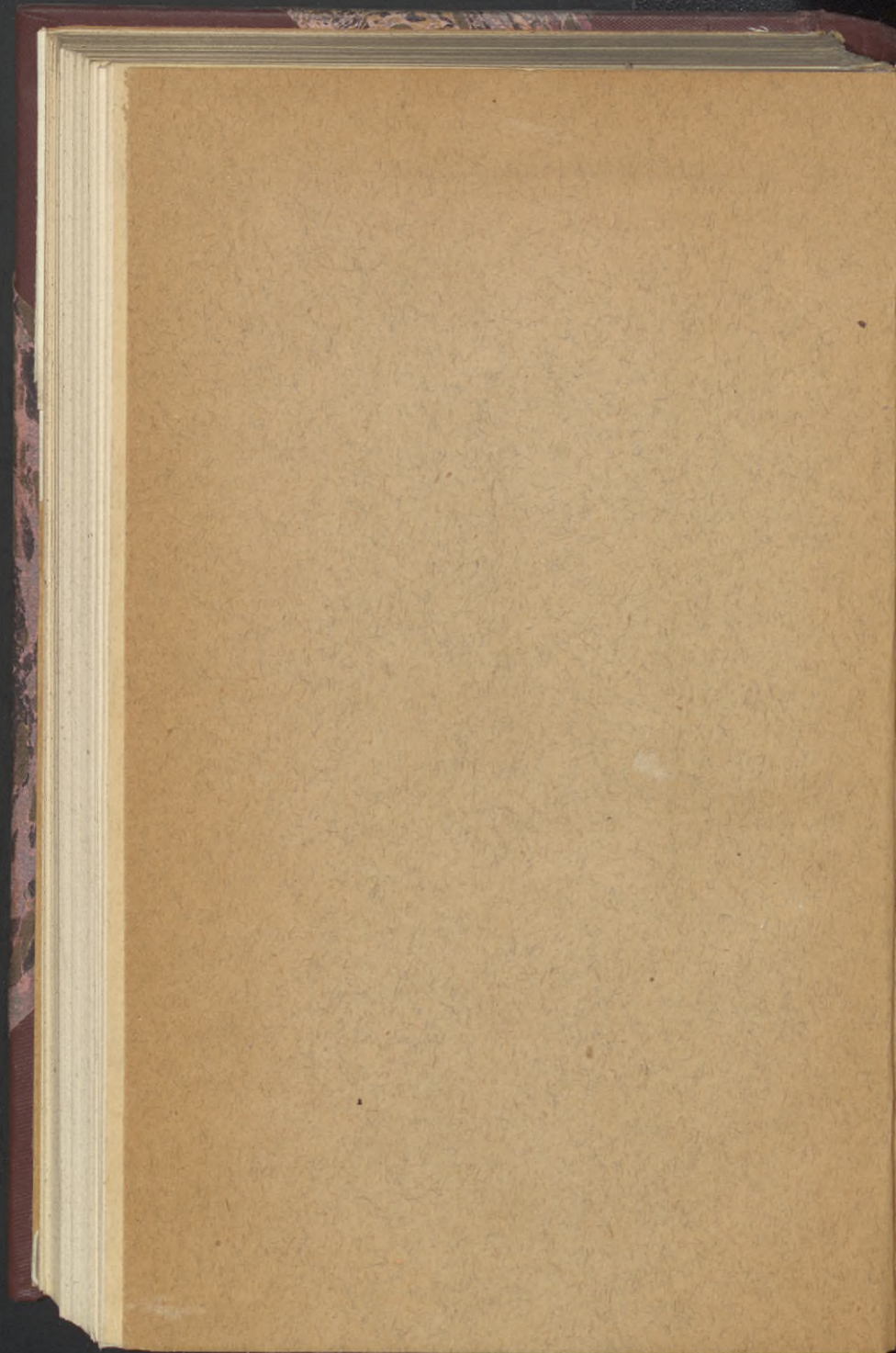

125

PRIS 28 MK

70

6000429080

Göteborgs universitetsbibliotek

